

Tema:
**Skoler i Danmark
og Tyskland**

Mere hygge i danske skoler

Side 14-19

**Sønderjysk forestilling
på Det Kongelige
Teater**

Side 6-12

**Bøger om
grænselandets
historie**

Side 26- 29

**Et af de første
feriebørn**

Side 34-37

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Æ Teater skriver sønderjysk historie på det kongelige 6

Foto: Alexander Leicht/Rygaard/Grænseforeningen

TEMA: Skoler i Danmark og Tyskland

Foto: Lars Salomonsen

Hannah fortæller om tyske og danske skoler 14

- 4 **Nyt fra grænselandet**
- 5 **Ny national identitet**
Leder af Peter Skov-Jakobsen, formand for Grænseforeningen.
- 6 **Omve'n Hjemve**
Teaterfolk er stolte sønderjyder

- 14 **Mindretalsskoler er en fordel**
Både det danske og det tyske skolesystem har det svært
- 20 **45 år med dukketeater**
Interview med Dola Schultz

- 26 **Kærlighed til bøger**
Lis Mogensen skriver om Grænselandets historie
- 30 **Sydslesviger i eksil er aktiv i Grænseforeningen i Aarhus**

Foto: Alexander Leicht/Rygaard/Grænseforeningen

Dolas dukker spiller videre **20**

34 **Min mor var et af de første ferieborn**

38 **Også i Randers**

Kommentar af Grænseforeningens direktør, Hanne Sundin

40 **Det sker i lokalforeningerne**

44 **Nyt julemærke hylder mindretalssamarbejde**

Foto: StoryPark Media

Første afsnit af 'Gry og Forrædernes Lejr' havde premiere på TV SYD den 5. november.

Fårhuslejren i fokus

Efter Anden Verdenskrig blev godt 3500 personer fra det tyske mindretal i Sønderjylland interneret i Frøslevlejren nær Padborg, der ved samme lejlighed fik navnet Fårhuslejren. Hvad ved fangernes efterkommere om deres forfædre? Og hvilken betydning spiller historien i dag for det tyske mindretal? Det undersøger historiker og museumsinspektør Gry Scavenius Bertelsen, Frøslevlejren, i en ny dokumentarserie på fem afsnit, der alle kan ses på TV SYDs hjemmeside. I serien deltager Katharina Kley, elev på Deutsche Gymnasium Für Nordschleswig i Aabenraa og en del af Grænseforeningens Elevambassadørkorps. Hendes oldefar, Georg Kley, havde en ledende rolle i mindretallet og sad i lejren frem til dens afvikling i oktober 1949.

Præsteproblem er løst

For første gang i ti år er der ikke mangel på præster i Sydslesvig. Det sker, efter at Dansk Kirke i Sydslesvig (DKS) har ansat Pia Abery Jacobsen som ny præst i Kappel, Arnæs og Gulde-Gelting, der ligger i det østlige Sydslesvig ved udmundingen af Slienfloden. Præsterne i DKS er udsendt gennem Danske Sømands- Og Udlandskirker og skal have en dansk, teologisk uddannelse og være danske statsborgere.

Vikingetogter i børnehøjde

Et nyt dansk-tyskt vikingesamarbejde vil formidle vikingetiden til både danske og tyske skoleelever. Det er museerne Kongernes Jelling, Danvirke Museum og Wikinger Museum Haithabu (Hedeby), der med det nye samarbejde bl.a. vil sende danske elever nordpå og tyske elever sydpå. Europa Universitet Flensburg (EUF) og UCL Jellings HistorieLab skal hjælpe med at udvikle undervisningsmateriale.

Magasinet **Grænsen** nr. 6/2023 85. årgang **Udgiver** Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Ansvar. redaktør Poul Struve Nielsen, pn@graenseforeningen.dk, tlf. 2334 5509 **Forside** Lars Salomonsen
Layout Prik grafisk tegnestue **Tryk** Jørn Thomsen Elbo A/S **Abonnement** Grænseforeningen, info@graenseforeningen.dk, tlf. 3311 3063 **Udgivelsesplan 2024** nr. 1: 9. februar, nr. 2: 8. april, nr. 3: 10. juni, nr. 4: 30. august, nr. 5: 10. oktober, nr. 6: 9. december.
Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato. Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.
Læs magasinet Grænsen online www.graenseforeningen.dk/graensen. ISSN: 0903-2223

VED GRÆNSEN

Hvordan er det at bo
i et grænseland?

Tim Frogier de Ponveloy

“Jeg bor i Tarup i det østlige Flensborg, men er født i Berlin og opvokset i Flensborg. Siden har jeg studeret i Esbjerg og arbejdet i Hamborg, men det var i Flensborg, at min kone og jeg ville have børn”.

“Jeg krydser grænsen flere gange om ugen. Nogle gange i bil for at handle eller arbejde, andre gange på cykel for at nyde den smukke natur omkring Skomagerhusgrænsen og langs Flensborg Fjord.”

“Det nye årsmødemotto er ‘Sydslesvig kommer i mål’. Det har vi valgt for at skabe sammenhæng mellem Årsmøderne og EUROPEADA, der begge afholdes i juni-juli. Men også for at opfordre mindretallet til at kigge indad og reflektere over, hvilke mål vi har for fremtiden”.

Tim Frogier de Ponveloy, 40 år, formand for Sydslesvigsk Forenings (SSF) Årsmødeudvalg, der koordinerer de danske Årsmøder i Sydslesvig. Netop ansat i EUROPEADA, mindretals-EM i fodbold, der spilles i grænselandet.

Sprog og historie

Af Peter Skov-Jakobsen
Formand for Grænseforeningen

Jeg kan ikke forestille mig dansk kultur uden dansk sprog. Der er en sammenhæng mellem folk og sprog. Der er noget i sproget, der summer af mening, og medmindre man kender sproget godt, vil man aldrig fornemme kulturen.

Når man kender andre sprog lidt mere end blot til husbehov, så ved man, hvad jeg mener. Mange af os har brugt timer på at oversætte. Nogle synes, det er nemt. De plejer ikke at være gode til at oversætte, for de har ikke sansen for nuancerne og den sproglige mangfoldighed. De fleste synes vist, at det er svært, og mærker det andet sprogs

“

Sprog udvikler sig, og jeg ved godt, at nogle synes at det er forfærdeligt.

mangfoldighed og mærker samtidig modersmålets mange nuancer, og derfor tager det tid at finde udtryk, der er tilsvarende.

Agota Kristof (1935-2011), en ungarsk forfatter, har skrevet en fin lille biografisk fortælling: 'Analfabeten'. Hun flygtede med mand og barn i 1956 fra Ungarn og kommer til den fransktalende del af Schweiz. Hun skriver blandt andet om modersmål og fjendesprog. Hun beskriver sin skæbne, nemlig pludselig at være uden sprog. Et menneske, der tænker og skriver, og pludselig ikke har velkendte toner at spille. Hun beskriver sin rejse ind i det franske sprog, som en van-

dring gennem en ørken mod assimilation og integration.

Fjendesprog kalder hun fransk. Ikke fordi hun er vred eller utaknemmelig. Kristof konstaterer blot, at hver gang hun griber ud efter det franske, fjerner hun sig fra det ungarske.

Meget forståeligt. Noget af det smukkeste jeg har læst. 'Analfabeten' beskriver den virkelighed, som mange af os godt er klar over, nemlig at det fremmede sprog godt kan fjerne fornemmelsen for modersmålet uden, at man har en fuld forståelse for det nye sprog.

I ni år levede jeg med et andet sprog (engelsk) i hverdagen og oplevede det som Agota Kristof beskriver. Nogle talte det dansk, som man talte, da de forlod Danmark. Andre gjorde sig umage og lyttede til dansk for at følge med. Nogle placerede sig midt mellem to sprog og talte danglish. Nogle af os hev lejlighedsvis gloser ned fra det ene og det andet sprog, fordi de var gode. Man skulle være vaks, når man hørte os.

Når vi i Grænseforeningen synes, at det er vigtigt, at elever kommer fra Sydslesvig til Danmark, og når vi finder kontakten hen over grænsen vigtig og ikke kan få nok af den, så skyldes det, at vi skal tale med hinanden og ikke leve med forældet sprog.

Sprog udvikler sig, og jeg ved godt, at nogle synes, at det er forfærdeligt. På det hold er jeg ikke. Der sker hele tiden noget i verden, og selvfølgelig forandrer det sproget. Heldigvis. Det eneste, vi aldrig må, er at gemme os bagved sproget som et panser. Modersmålet er der ikke for at udelukke nogle. Det er der for at udtrykke tilværelsens forundring og fortryllelse. 🍷

“Man skal være stolt af at komme fra Sønderjylland”

Tekst og fotos af Alexander Leicht Rygaard

Thea Kastberg og Linnea Fabricius har lavet forestillingen ‘Omve’n Hjemve’, der sætter ord på, hvordan det er at flytte fra Sønderjylland og provinsen til hovedstaden. Til februar rykker de ind på Det Kongelige Teater med den første forestilling, der spilles på sønderjysk på nationalscenen. ➤➤

Filterkaffemaskinen i Skuespilhuset sprutter en smule utilfredst, da den pludselig bliver sat i arbejde.

“Ja, vi kom hjem i fredags. Og jeg skulle direkte videre på arbejde og indtale lydbøger”.

Thea Kastberg skærer en træt grimasse, da hun afslutter sin sætning, og rækker en nu fyldt kop sort kaffe til makkeren Linnea Fabricius. Hun kvitterer med et afdæmpet tak.

“Jeg har bare sovet. Det har virkelig været rart”, siger Linnea Fabricius.

De to unge kvinder er netop vendt hjem fra en tre uger lang turné, hvor de har spillet teater for primært unge mennesker i en række jyske byer, fra Aalborg til Aabenraa, med en enkelt afstikker syd for grænsen til Flensborg og det danske mindretal i Sydslesvig.

Det er forestillingen ‘Omve’n Hjemve’, de har turneret med. Et teaterstykke, de har skrevet med udgangspunkt i den sønderjyske sangerinde Rikke Thomsens debutudgivelse fra 2019 af samme navn. Og som de oprindeligt havde premiere på i april måned på Teatret Møllen i Haderslev.

Til februar rykker de så forestillingen til København og Det Kongelige Teaters Lille Scene i Skuespilhuset. Den er nemlig blevet udvalgt som én af fem forestillinger til programmet for KSelekt, der er et samarbejde mellem Statens Kunstfond og Det Kongelige Teater.

“Det er en stor ære for os, og vi er hamrende stolte. Så vidt vi ved, bliver det den første forestilling på sønderjysk på Det Kongelige Teater nogensinde, og det er jo egentlig ret vildt”, siger Thea Kastberg, da vi har sat os blødt og godt tilrette i Skuespilhusets foyer, ikke langt fra hvor de to til næste år skal optræde.

Thea Kastberg og Linnea Fabricius er sønderjyder og opvokset i Haderslev og udgør til sammen teaterforetagendet ‘Æ Teater’. I dag bor de begge i København, og det er det spring fra provins til storby, deres teaterforestilling handler om. For hvem er man egentlig, når man pludselig står langt hjemmefra og skal finde fodfæste i en ny by, der er langt større, end den man kommer fra?

Ung fra provinsen

“Forestillingen bygger på vores egne, forskellige oplevelser med at være ung fra

provinsen og skulle genopfinde sig selv i storbyen, med alt hvad det indebærer, lige fra hjemve og identitetskrise til ulykkelig kærlighed. Det håber vi, at mange unge kan se noget genkendeligt i”, forklarer Linnea Fabricius.

“Jeg brugte selv lang tid på at distancere mig fra mit sønderjyske ophav og havde svært ved bare at sige ‘mojn’ i telefonen til min mor, hvis jeg gik gennem byen. For jeg ville så gerne bare passe ind og ikke være hende den dumme jyde. Først meget senere lærte jeg at være stolt af at komme fra Sønderjylland, og jeg håber, at vi med forestillingen kan give nogle unge mennesker modet til bare at være dem, de er fra begyndelsen af”, tilføjer Linnea Fabricius, der er uddannet dramaturg.

Thea Kastberg nikker genkendende. Som 19-årig flyttede hun til Brønshøj for at gå på Skuespillerskolen. Hun anskaffede sig en cykel, og på et tidspunkt skete der så det, der indimellem sker, når man bruger sin cykel meget. Den punkterede.

“Så gik jeg til en cykelhandler og sagde, at min cykel var ‘platset’. Han kiggede mærkeligt på mig og pludselig gik det op for mig, at det er et sønderjysk ord, og at jeg ikke kunne huske, hvad det ellers hed. Det ramte mig et centralt sted, og langsomt begyndte jeg at pille de sønderjyske ting ud af min identitet”, siger hun.

“Samtidig gik jeg på Skuespillerskolen, hvor alle havde spidse albuer, mens jeg selv ankom med en god gang sønderjysk jantelov i bagagen. Jeg så mig selv som en åben person, der var fremme i skoene, men pludselig begyndte jeg at blive mere indadvendt. Jeg blev ensom. Og det var først, da jeg et par måneder senere blev kaldt for ‘lille mus’, at jeg opdagede, at jeg måtte ændre noget. Jeg var ked af det en hel aften, for jeg syntes simpelthen ikke, at den betegnelse passede på mig”, siger Thea Kastberg.

Vendepunkt

Begge nævner de mødet med Rikke Thomsens musik som en form for et vendepunkt, der for alvor fik dem til at se på deres sønderjyske ophav med nye øjne. Rikke Thomsen debuterede i 2019 med EP’en ‘Omve’n Hjemve’, som består af seks sange, herunder ‘Mojn når vi komme (Mojn når vi gæ)’, som med knap 700.000 lytninger er hendes mest lyttede sang på streamingtjenesten Spotify.

“Det kan lyde lidt plat at sige i den her

sammenhæng, men da jeg første gang stødte på en af Rikkens sange, rørte det mig virkelig dybt. For her var en ung kvinde fra samme område af Danmark som mig, på samme alder som mig, og så sang hun endda på et sprog, jeg selv er vokset op med”, siger Linnea Fabricius.

“Pludselig blev sønderjysk poetisk. Det var ikke noget fordummende eller bondsk, som man ofte oplever det i film og tv. Det her var i stedet totalt fra hjertet og noget ganske særligt”, tilføjer hun.

“Jeg havde det meget på samme måde. Den første sang, jeg hørte, var ‘Åltins Koldt

i København’, og det er jo virkelig en smuk sang. Jeg følte med det samme en stolthed over at være sønderjyde. Og det har jeg så dyrket lige siden, bl.a. ved at insistere på at sige ‘mojn’, når jeg hilser på folk”, siger Thea Kastberg, der i dag også ynder at medbringe den sønderjyske egnsret ‘solæg’ til sammenkomster med venner samt at undersøge, hvilke københavnske barer og caféer der serverer en Fuglsang, det stolte sønderjyske ølmærke, der blev grundlagt i Haderslev i 1865 af en lokal familie.

Men inden de begge kom så langt, oplevede de i en periode at være, hvad de i dag be- ➤➤

Linnea Fabricius

32 år, er født og opvokset i Haderslev. Hun har en bachelor i dramaturgi fra Aarhus Universitet og en kandidat i teaterperformance fra Københavns Universitet fra 2017. Hun arbejder i dag som dramaturg og skuespiller på freelancebasis samt som kunstnerisk leder i Æ Teater.

Thea Kastberg

31 år, er født og opvokset i Haderslev. Hun er uddannet skuespiller fra Skuespiller-skolen siden 2015 og arbejder i dag som freelancerskuespiller, kunstnerisk leder i Æ Teater, lydbogsindtaler og med simulationstræning og forumteater.

Foto: Zuhair Kocan

I forestillingen indgår en scene med et ordenligt sønderjysk kaffebord, der går lidt til ekstremerne.

skriver som identitetsløse. En svær følelse, der blev styrket af, at de på besøg hjemme i Sønderjylland oplevede hurtigt at blive fremmedgjorte, forklarer de.

“En dag, jeg var hjemme i Haderslev for at besøge mine forældre, gik jeg i en genbrugsbutik. Jeg kan ikke huske, hvad jeg købte, men efter at jeg har betalt, siger manden bag disken, at jeg da vist ikke kommer her fra egnen. Så svarer jeg, at jeg faktisk er opvokset ganske få kilometer herfra, hvortil han blot svarer, at jeg jo taler københavnsk”, siger Linnea Fabricius.

“Det var ret hårdt at blive bedømt så kontant af andres øjne, og jeg kan huske, at jeg havde det mærkeligt resten af dagen. For hvis jeg hverken passede ind i København eller i den by, hvor jeg var vokset op, hvor var der så plads til mig?”, tilføjer hun.

“For mig var det følelsen af at træde ind i mine forældres stue, mit barndomshjem, der altid havde set ud på én måde, og så pludselig opleve, at det var forandret, uden at det egentlig var tilfældet. Men jeg havde selv rykket mig. Og det var skræmmende,

for det er jo ikke en udvikling, man mærker”, siger Thea Kastberg.

Identitetsforvirrende oplevelser

Det var de mange identitetsforvirrende oplevelser og ønsket om at genfinde et tilhørsforhold, der fik Thea Kastberg og Linnea Fabricius til at grundlægge ‘Æ Teater’. Med ambitionen om at skabe scenekunst for unge i Sønderjylland og på den måde vise, at egnen og ikke mindst det sønderjyske egnsprog har kunstnerisk værdi på lige fod med det øvrige Danmark.

“Vi vil gerne vise, at det er lige så valid og almengyldig kunst, der bliver skabt i Sønderjylland som noget, der laves i Aarhus eller København. Særligt København har fået en form for eneret på at anskue Danmark, hvilket ordet ‘udkantsdanmark’ er et godt eksempel på, synes jeg. Men det levede liv i Sønderjylland har lige så stor værdi, og det vil vi gerne slå et slag for. Vi vil gerne vise et andet Danmark, end det Danmark, vi er vant til at se. Og i den her sammenhæng betyder det så, at det hele foregår på sønderjysk,

fordi det er sådan, man snakker”, forklarer Thea Kastberg.

I 2019 sendte de en ansøgning til Statens Kunstfond og en række andre fonde med en beskrivelse af, hvad der skulle blive deres første forestilling under det nye samarbejdsnavn. Resultatet blev en samlet støtte på 300.000 kr., herunder 150.000 kr. fra Statens Kunstfond.

“Det var et megafedt skulderklap at få, og det gav os bare god energi fra begyndelsen af”, siger Linnea Fabricius.

Forestillingen fik navnet ‘Spring for Satan, hop for Helvede’, og tanken var, at en række sønderjyske gymnasieelever skulle levere noget indhold, som de to skuespillere og det øvrige kunstneriske hold så skulle sætte sammen til en forestilling på knap en måneds tid. Et koncept, de kaldte for ‘kamikazeteater’. Premieredatoen blev sat til den 27. marts 2020.

“Ja, og det skete jo så ligesom ikke”, griner Thea Kastberg.

“Men det gav os tid til at lave noget andet, og det var her, idéen om at lave en teaterkoncert baseret på Rikke Thomsens debut-EP opstod”, siger Linnea Fabricius.

Som så meget andet i den periode blev debutforestillingen udskudt og udskudt og udskudt. For til sidst at blive gennemført i efteråret 2021 til stor lettelse for de to, der nu endelige kunne skrive teateriværksættere med en egenproduceret forestilling på CV’et.

Kærlighed til teaterkunsten

Thea Kastberg og Linnea Fabricius har kendt hinanden i mange år. De mødte hinanden på Haderslev Katedralskole, hvor de begge gik i musikklassen, men på hver sin årgang. Det var til en fest, at de faldt i snak, og hurtigt opstod et venskab baseret på en fælles kærlighed til teaterkunsten.

De var begge med i gymnasiets årlige musicals, der det ene år var 80’erhittet ‘Fame’, og det andet år kultmusikfilmen ‘The Commitments’ om et aspirerende irsk soulband. De har også lavet amatørteater på Forsøgsscenen i Haderslev og sunget sammen i Haderslev Domkirkes Pigechor.

De oplevede også begge at sidde en smule fast i Haderslev i slutningen af gymnasieårene. De kalder Haderslev for en “meget kulturel by”, men pointerer også, at udbuddet af scenekunst er meget lille og rettet mod en anden målgruppe, end den de repræsenterer.

“Det eneste professionelle teater i Haderslev er Teatret Møllen, som laver virkelig gode forestillinger, men det er primært til et meget voksent publikum eller til børn. Der savnede vi begge noget, som var mere i vores øjenhøjde”, siger Linnea Fabricius.

“Jeg husker, at vi i gymnasiet så Giuseppe Verdis ‘La Traviata’, der er en tre timer lang opera, der handler om et trekantsdrama. Det er en virkelig fin forestilling, hvis man er operainteresseret. Men når man er teenager og går i 1.g, er det dæleme ikke en spændende oplevelse. Og det er jo ærgerligt, for det skaber en masse fordomme om teater hos nogle unge, som kunne være undgået, hvis man havde haft et produkt, der talte mere til dem”, siger Thea Kastberg.

“Om vi rammer rigtigt med vores forestilling, ved jeg ikke, for vi er jo også blevet over 30, men nu forsøger vi”, tilføjer hun med et grin.

“Vi har faktisk lige spillet for nogle 8.-9. klasser på Nordkraft i Aalborg, og det var en virkelig god oplevelse. De forstod ikke meget af, hvad vi sang og sagde, men de syntes, det var godt og havde uden problemer fanget de overordnede temaer. Og der var endda et par drenge, der spurgte, hvor de kunne finde musikken, så de kunne høre den igen”, siger Thea Kastberg.

Udbuddet af scenekunst, som er produceret i Sønderjylland, er stadig til den sparsomme side, mener de to. Derfor er de også meget tydelige i deres svar, når man spørger dem, om de overvejer at flytte tilbage til Sønderjylland.

“Hvis jeg kan få fuldtidsarbejde i den sønderjyske teaterverden, vil jeg gerne bo i Sønderjylland”, siger Linnea Fabricius.

“Ja, jeg ser det også mere som, at jeg har tilvalgt København, end jeg har fravalgt Sønderjylland, fordi det er her, at jeg kan få arbejde lige nu”, lyder det fra Thea Kastberg. ➡

‘Omve’n Hjemve’

Æ Teaters musikforestilling kan opleves på Det Kongelige Teaters Lille Scene i Skuespilhuset i København fra den 19.-25. februar. Billetter kan købes på www.aeteater.dk. Forestillingen, der oprindeligt havde premiere i april, er instrueret af Rasmus Ask, mens Johannes Smed (komponist og musikalsk arr.), Andrea Lindeneg (scenografi og kostumedesign), Johanna Løhde Nielsen (sang- og dialektcoach) og Anne Blomsgård (skuespiller) udgør det resterende kunstneriske hold.

“

De forstod ikke meget af, hvad vi sang og sagde, men de syntes, det var godt og havde uden problemer fanget de overordnede temaer.

Thea Kastberg, Æ Teater

Skuespilhusets foyer er langsomt blevet fyldt med mennesker. Den stortanlagte ‘Don Juan’ med Morten Hee Andersen i hovedrollen har premiere om få dage, og de mange mennesker har fået lov til at komme til generalprøve.

Thea Kastberg og Linnea Fabricius ved godt, at der ikke er plads til lige så mange mennesker på Lille Scene som på Store Scene, hvor ‘Don Juan’ skal spille fra midten af oktober til slut-november. Men det kilder alligevel lidt i maven på de to at fornemme det ventende publikums sitren.

“Vi skal nok nå at blive nervøse. Men vi har jo spillet forestillingen mange gange og prøvet lidt af hvert af publikum. Både dem, der giver lyd fra sig undervejs, og dem, der er helt stille for så at bryde ud i store klapsalver til sidst”, siger Thea Kastberg.

“Jeg er meget spændt på, hvordan det københavnske publikum reagerer. Forhåbentligt kommer der en del eksiljyder, der kan nikke genkendende til mange af vores oplevelser”, siger Linnea Fabricius.

De to kvinder og hele holdet bag har tre uger inden premieren den 19. februar til at finpudse forestillingen. Der skal leges lidt med lys og lyd, afslører de, og så er der måske en sønderjysk overraskelse eller to i ærmet.

“Men det må man købe billet for at finde ud af, hvad handler om”, slutter de to med et grin.

Store roser fra Rikke Thomsen

Den sønderjyske sangerinde Rikke Thomsen sad blandt publikum, da Thea Kastberg og Linnea Fabricius i april 2023 havde premiere på forestillingen ‘Omve’n Hjemve’ på Teatret Møllen i Haderslev. Dagen efter skrev hun om oplevelsen på sin Facebook-profil.

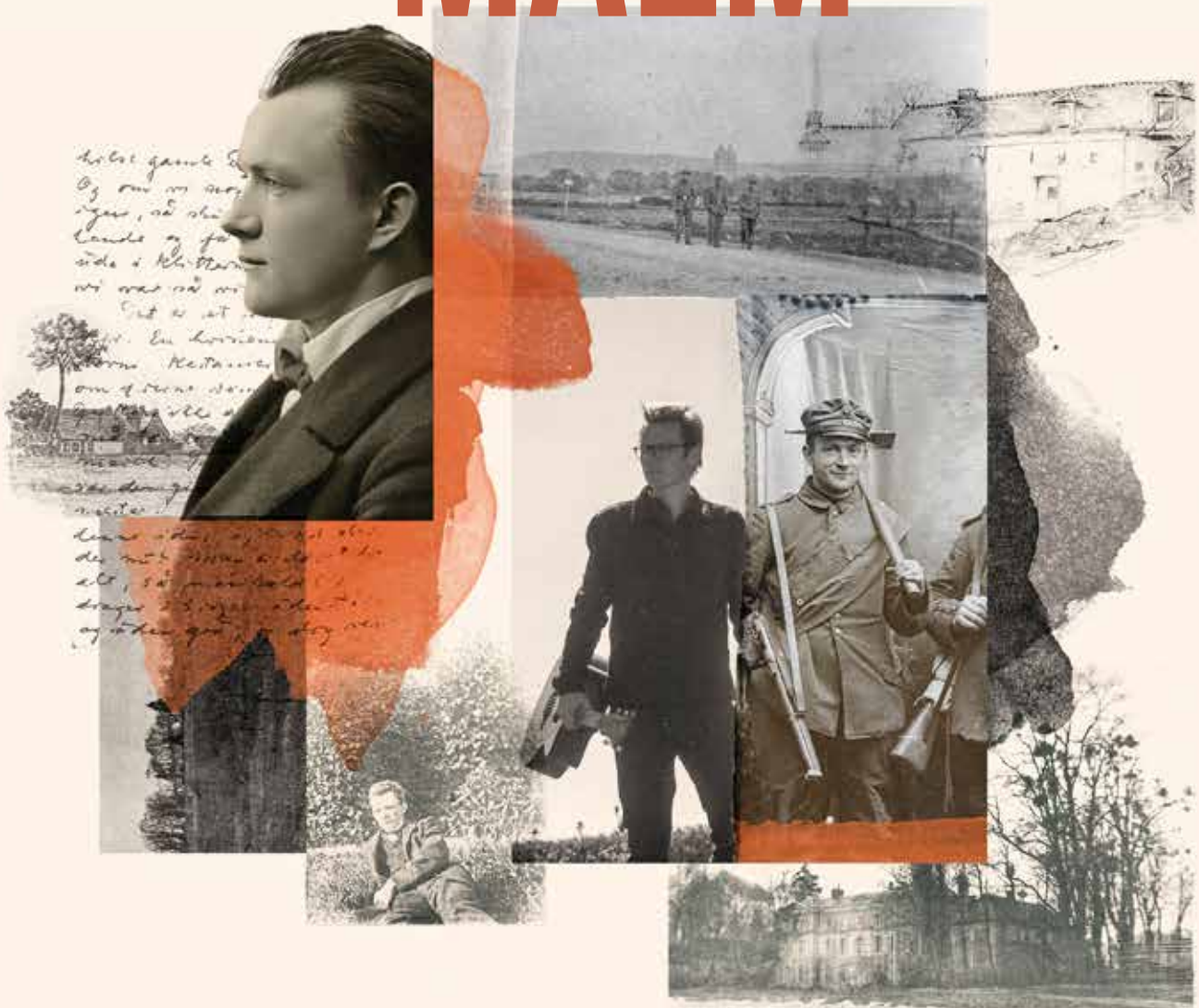
“Der er mange grunde til, at det var en stor oplevelse. Og svært at finde de rigtige ord. Det er uden tvivl et af mit livs største komplimenter at se Thea, Linnea og Anne på scenen med min musik som lydkulisse og opleve musikken udefra, udsat for Johannes Smeds elektroniske håndværk og musikalske arbejde. Stærk fortælling, stærk sansoplevelse. Thea, Linnea og Annes bevægelser, omgivelser, ord og stemmer på scenen bevægede mig helt ind i kernen. Tænk, så dygtige mennesker har kastet sig ud i sådan et værk... fordi, de kunne kende sig selv i min musik. Det er lige til at blive ydmyg, rørt og stolt over. Mest af alt, så skal Æ Teater og hele holdet bag forestillingen være enormt stolte af sig selv, deres arbejde og deres værk. Kæmpe tillykke til jer alle sammen. Jeg er enormt taknemmelig og rørt over oplevelsen – og føler det som noget ganske særligt, at kunst på sønderjysk er noget vi er fælles om. Fordi det betyder noget”.

“Det var helt fantastisk, at hun syntes om vores forestilling. Det er jo en meget personlige plade, så det var meget nervepirrende at fremføre sangene for hende”, siger Thea Kastberg og Linnea Fabricius om reaktionen fra Rikke Thomsen, der netop nu er aktuell med sit andet album, ‘Makværk’. 🍷

'MENNESKE IGEN'

FORTÆLLEKONCERT FRA SKYTTEGRAVEN MED

MALM

18. JANUAR

VIDEBÆK KIRKE

19. JANUAR

DEN RUNDE PAVILLON

6. FEBRUAR

SORØ KLOSTERKIRKE

29. FEBRUAR

RYSLINGE HØJSKOLE

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Det bedste af det hele

Både det danske og det tyske skolesystem har det svært. Mindretalsskolerne kan tage det bedste fra begge steder

Mens skolesystemet i både Danmark og Tyskland har det svært, så føler elever fra mindretalsskoler på begge sider af grænsen, at de oplever mere fællesskab og har nogle klare fordele sammenlignet med deres kammerater, som går i flertallets skoler.

Lærere fra det danske mindretals skoler er enige. De kender eleverne bedre og sætter pris på at undervise på skoler, hvor fællesskabet tæller ekstra meget.

Ikke stor social mobilitet

Af Poul Struve Nielsen
Foto: Lars Salomonsen

Hverken i Danmark eller Tyskland lykkes det at bryde den sociale arv i uddannelser

Der er debat om skolerne på begge sider af grænsen. Det er selvfølgelig svært at sammenligne det danske og det tyske skolesystem, alene fordi der er 16 delstater med vidt forskellige skolesystemer i Tyskland. Og i Danmark suppleres folkeskolen med et væld og privat- og friskoler.

Men når det kommer stykket, er målet med både det danske og det tyske skolesystem at give eleverne de bedst mulige forudsætninger for at klare sig i livet efter skolen og give dem flest mulige valgmuligheder.

Her træffes valgene på forskellige tidspunkter. I Danmark er der en enhedsskole, hvor alle går sammen til og med 9. klasse. Sådan er det også mange steder i Tyskland. Men der er også tyske skoler, hvor eleverne træffer gymnasievalget allerede efter 4. klasse.

“I Tyskland er der to måder at få en studentereksamen på. Efter 4. klasse kan du komme i gymnasiet, eller du kan gå på en fællesskole. Nogle af de mere velbeslåede vælger allerede fra 5. klasse. Og det er indenfor det offentlige skolesystem, at man kan det, så i Danmark ville det svare til, at det var en mulighed i folkeskolen”, siger direktør for Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Lars Kofoed-Jensen.

Der raser en voldsom debat i Tyskland om skolesystemet. Ugebladet ‘Der Spiegel’ skrev i en ledende artikel med titlen ‘Das Gymnasium muss weg’ (Gymnasiet må afskaffes) om den ulighed, det skaber at skille børn ad så tidligt.

“Hvis ingen af forældrene har en studentereksamen og tilsammen tjener mindre end 2600 euro netto om måneden, er der kun 20 procent chance for, at et barn kommer i

gymnasiet. Hvis begge forældre har en studentereksamen og tilsammen tjener mere end 5.500 euro om måneden, stiger chancen for, at et barn kommer i gymnasiet til 80 procent.”

Dansk Skoleforening for Sydslesvig driver kun en enhedsskole eller fællesskole, som det også kaldes, hvor børnene går sammen i hele grundskolen ligesom i Danmark.

“Vi bestræber os på at lægge os så tæt op ad det danske system som muligt”, siger Lars Kofoed-Jensen.

Store forskelle

I Slesvig-Holsten, hvor det danske mindretals skoler ligger, er fællesskolen også en valgmulighed for tyske skolebørn. Men i det sydlige Tyskland er det anderledes ud.

“Det kommer ikke til at ske i Bayern”, siger delstaten Bayerns ministerpræsident Markus Söder (CSU) ifølge Der Spiegel om fællesskolen.

Selv historiske argumenter med referencer til den tyske genforening bliver taget i brug. Da partiet Die Grünen (De Grønne) i delstaten Niedersachsen foreslog en enhedsskole efter en model, der minder om det danske skolesystem, var det et modargument, at man da ikke kunne indføre en enhedsskole som i DDR (Deutsche Demokratische Republik, Østtyskland før Berlinmurens fald), skriver Der Spiegel. Og det er således også klart, at fællesskolen er normen i de østlige forbundsstater, som før 1990 var en del af DDR.

Ifølge Lars Kofoed-Jensen, som har kendskab til skolesystemet i Slesvig-Holsten, hvis lovgivning Dansk Skoleforening for Sydslesvig skal følge, har man i Tyskland erkendt, at den tidligere opdeling ikke har de fordele, man postulerer.

“Man får ikke de dygtige elever, man håber på”, siger han.

Men hvis man ser på det danske skolesystem, har den danske enhedsskole egentlig ikke skabt større social mobilitet.

“I en undersøgelse fra ROCKWOOL Fonden har man set på udviklingen i den sociale mobilitet og er nået frem til, at den sociale arv trykker lige så hårdt som i 1950’erne i Danmark. Så det problem, ‘Der Spiegel’ rejser i Tyskland, har det danske system også”, siger Alexander von Oettingen, rektor ved professionshøjskolen UC Syd, som uddanner lærere.

Selvom han er leder af en dansk profes-

sionshøjskole, kender han også indgående det tyske system, idet han er sydslesviger og har været i det danske mindretals skoler og institutioner til og med gymnasieuddannelsen.

“For årgange født i slutningen af 1980’erne (altså de yngste årgange, der kan følges til enden af et uddannelsesforløb), er den sociale arv i uddannelse steget så meget, at den nu er på samme niveau som for årgange født i 1940’erne”, skriver ‘Nyt fra ROCKWOOL Fonden Forskning’ om fondens undersøgelse af den sociale arv i uddannelse.

Betegnelsen ‘den sociale arv er steget’ henviser til, at undersøgelsen viser, at der var et fald i den sociale arv i uddannelse for årgangene født mellem 1940 og 1960, altså en stigende social mobilitet. I årgange født derefter har der været en stigende social arv, og altså et fald i den social mobilitet.

Forskellige samfund

“Det kan være, skolen ikke betyder så meget for den sociale mobilitet, som vi tror”, siger Alexander von Oettingen.

Han tilføjer, at sammenligner man det danske og det tyske system, kan man ikke sige, det ene er bedre end det andet.

“Samfundet har den skole, det fortjener. Den som politikerne mener, passer til deres samfund. I Danmark er der en stærk tro på en folkelig stemning og en flad struktur, også med hensyn til løn og arbejdskultur. Tyskland har et andet samfundssystem. Spørgsmålet er, om et samfund politisk kan leve med det skolesystem, det har”, siger han.

Det er altså svært at nå frem til en afgørelse af, om det ene er bedre end det andet. Men nogle udfordringer er ens, andre er forskellige.

Celina Hoffmann går i 3.g på A. P. Møller Skolen i Slesvig og er altså tæt på at afslutte en skoleuddannelse i det danske mindretals skoler syd for grænsen. Hun har mange venner, som har gået på tysk skole.

“Når jeg taler med dem om forskellen på deres og min skolegang, er der i det danske skolesystem meget mere med fællesskab. Der er en ret stor forskel. Jeg har slet ikke oplevet noget mobning i min skole. Det er noget, der fylder meget hos mine tyske venner. Men det er også fordi, vi fra en meget ung alder lærer, at fællesskabet er meget vigtigt”, siger Celina Hoffmann.

Hun kan ikke se nogen mening med andet end en fællesskole, for ingen kan vurdere, hvem der er mest egnede til det ene eller det andet, når børnene kun går i 4. klasse.

“Det bliver jo forældrene, der siger, hvad børnene skal, for de er jo meget unge” siger hun.

Måske både det danske mindretals skoler og gymnasier i Sydslesvig og det tyske mindretals skoler og gymnasium i Sønderjylland er en slags ‘helle’ i forhold til nogle af de problemer i både det danske og det tyske samfund, som de to landes skolesystemer skal forholde sig til?

Udfordringerne i begge lande er i hvert fald til at få øje på.

“Det er lidt deprimerende, når vi ser, at mange af drengene i 10. klasse går ud af skolen uden at kunne læse og skrive. Mange har ikke en særlig brugbar reel viden. De er funktionelle analfabeter. Dem er der en meget høj andel af i Danmark og i Tyskland”, siger direktør for Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Lars Kofoed-Jensen. ➡➡

Der er ikke så meget frihed i det tyske skolesystem som i det danske, mener Jonas Henningsen, som er gymnasieelev på Duborgskolen i Flensborg, og som også er en af Grænsforeningens elevambassadører.

Hygge i de danske skoler

Det tyske system er mere striks

Jonas Henningsen er gymnasieelev på Duborg-Skolen i Flensborg, og han har været en del af det danske skolesystem fra børnehaven til gymnasiet. Hans far er tysk, og hans mor er dansk. Hans familie har været en del af det danske mindretal i generationer. Så hele morens familie er dansk, mens hele farens familie er tysk.

“Jeg er meget glad for at være i det danske skolesystem. Jeg har venner i Danmark og også mulighed for at tale med min mors familie, så jeg er inkluderet i det danske samfund lige på den anden side af grænsen”, fortæller han.

Han har den fordel, at når han får sin studentereksamen, kan han både bruge den i Danmark og i Tyskland.

“Jeg har venner i Danmark, og senere kan jeg læse også dér, det har jeg planer om. Det

ville ikke være muligt, hvis jeg havde gået på en tysk skole. Men det er godt i dagligdagen at gå på en dansk skole. I de tyske skoler er de meget mere strikse. Et begreb som hygge indgår ikke dér”.

“Jeg kan også godt lide, at vi i de danske skoler kalder lærerne ved deres fornavn. Ellers er det så upersonligt. Det er alligevel sådan en person, man har respekt for. Men det bliver også mere venneagtigt. Man kan altid gå til dem, hvis der er noget”.

Jonas Henningsen er tysk konfirmeret og har både fra konfirmationsforberedelse og fritidsaktiviteter også tyske venner, som går i skole i det tyske system.

“Det er mere upersonligt og uden så meget frihed i de tyske skoler, fornemmer jeg.”

Skolerne har været forholdsvist små

Glad for tysk skole i Danmark

Hannah Sølbeck Fink, som er elev på Deutsches Gymnasium Nord-schleswig, det tyske gymnasium i Aabenraa, er glad for at have gået i en skole, hvor sproget, bortset fra i dansktimerne, har været tysk. Men hvor skolegangen ellers har været på den danske måde.

Hendes far er fra Tyskland og hendes mor fra Danmark.

“Det, jeg kan bedømme på, er, at jeg går i klasse med folk, som har været i skole i Tyskland. Der er et princip om at lære mange ting udenad. De har mange afleveringer, som har det formål at kontrollere, om de laver noget”.

Hun mener, at i Danmark baseres det hele mere på selvdisciplin.

“Hvis man ikke laver sine lektier, er man ikke forberedt, og så får man en dårligere karakter. Vi har det nemmere ved at sige: Nu har vi

to timer til at lave frit samarbejde, så bliver vi nødt til at tage os sammen, ellers når vi det ikke.”

“I Tyskland ville man have sværere ved at lave noget helt selvstændigt. I mange områder i Tyskland skal man tage en beslutning ret tidligt i forhold til, hvilken vej i livet man vil gå. Det vil jeg personligt mene er for tidligt. Det ville jeg ikke have været i stand til”, siger Hannah Sølbeck Fink.

Hun er også glad for at være i det tyske mindretals skole frem for en dansk folke-

*Hannah Sølbeck
Fink har på det tyske
gymnasium i Aabenraa
flere venner, der har
gået i grundskolen i
Tyskland. Hun forstår
på dem, at der er
mere udenadslære
og mindre frihed i
undervisningen end
i Danmark. Hun er
desuden en del af
Grænseforeningens
elevambassadørkorps.*

skole. Hun mener for eksempel ikke, der er de samme udfordringer med hensyn til inklusion, som der er i den danske folkeskole.

“Jeg har i hvert fald haft indtryk af, at lærerne har taget rigtig godt hånd om én. Skolerne har været forholdsvis små. Og hvis der er nogle, der har problemer, har de fået den hjælp, de har haft brug for. Man har hørt andre ting fra klasser, der er ret store, hvor lærer-elev-kontakten ikke har været den samme.”

Vi driver dansk pædagogik

Skolerne er så danske som muligt og så tyske som nødvendigt

Også selve det at tilhøre det danske mindretal er på skoleskemaet, endda som fag. Ganske vist som valgfag, men nogle elever på de danske skoler i Sydslesvig lærer i særlig grad om at være dansk mindretal.

I stedet for madkundskab eller billedkunst kan elever på danske fællesskoler i Sydslesvig vælge faget ‘SydslesvigCrew’. Eleverne lærer at tage imod elever fra Danmark og gå i dialog med gæsterne om, hvad det betyder at være dansk mindretal, og på den måde formidler og skaber de kultur på deres skoler.

Michael Kopf er lærer på Cornelius Hansen-Skolen i Flensborg og underviser i faget. Cornelius Hansen-Skolen er en større skole med 10 klassetrin.

“Jeg har aldrig selv undervist eller gået på en tysk skole. Men der er mange kulturer og etniciteter på tyske skoler, men de er ikke nationale mindretal i denne forstand. Det er helt specielt for de danske skoler. Og der er stor forskel. Det kommer an på, hvor meget dansk og tysk eller måske noget helt tredje, man har haft i familien. Der er ikke et entydigt svar. Men vi gør nok den store forskel, at vi driver dansk pædagogik”, siger han.

De danske skoler skal overholde tysk lovgivning, men udover at sproget er dansk i alle fag end tysk, og at alle danske skoler er fællesskoler, er der også andre forskelle.

“Der er mindre distance. Vi møder eleverne i øjenhøjde. Det er en del af den forskel, vi kan give dem. Vi kan lave en dansk skolehverdag, der er så tysk som nødvendigt og så dansk som mulig. På den måde forbinder vi det danske med det tyske”.

Selv om Michael Kopf selv har gået i det danske skolesystem i Sydslesvig, er uddannet i Danmark og kun har undervist i en dansk skole, kender han noget til det tyske system, selv om der er stor forskel på, hvordan det fungerer i de forskellige delstater i Tyskland.

“Der er fem fællesskoler i hele Bayern. I Nordrhein-Westphalen har 370 fællesskoler. Jeg bryder mig ikke om konkurrence tanken i de små klasser. Det kommer til at handle om forældrenes ønsker og tanker. Man skaber en større tabergruppe, når man deler eleverne op allerede efter 4. klasse”, siger han.

“I de danske skoler gør det en kæmpe forskel for os, at vi kan være sammen med eleverne, til de forlader det, der svarer til folkeskolen. Det andet giver nogle elever kæmpe nederlag. For at favne bredt har vi brug for fællesskaber” 🍷

45 år med dukketeater:

“Jeg bliver ved, så længe lysten er der”

Tekst og fotos af Alexander Leicht Rygaard

“Jeg kan stadig mærke adrenalinen, når jeg sidder klar bag forhængen”, siger Dola Schultz, som i 45 år har underholdt det danske mindretals børn med sine mange dukkeforestillinger. Nu har hun rundet 80 år, men har ikke planer om at lægge hånddukkerne på hylden lige foreløbigt

Ja, det er lidt svært at forstå”. 80-årige Dola Schultz rykker sig en smule i stolen og bladrer et par sider videre i den store, fyldte ringbindsmappe, der ligger på spisebordet foran hende. To ringbind yderligere, også fyldt til randen, står på en bogreol bag ved hende.

De fleste af ordene i ringbindene er Dola Schultz'. Hun har lavet dukketeater for det danske mindretals børn i hele 45 år og har i alle årene skrevet sine egne stykker og fundet på karakterer og handlinger.

“Lige siden jeg var barn, har jeg læst meget. Og i alle genrer. Det har nok givet mig en stor fantasi, for det har altid forekommet mig nemt at finde på nye manuskripter, jeg kunne optræde med”, siger hun.

Noget skal der ske

Dola Schultz er lidt af en rockstjerne. Hun har turneret rundt i hele Sydslesvig og optrådt

med sine mere end 100 dukker på biblioteker, i børnehaver og på skoler. Til stor begejstring for mindretallets børn og barnlige sjæle.

I dag er omgivelserne dog mere rolige og hjemmevante, da Dola Schultz byder på kaffe og ostemadder i lejligheden i Frisergade i Flensborg, hvor hun og ægtemanden Ronald har boet i 13 år.

Selvom dukkerne har fyldt meget i de seneste 45 år af Dola Schultz' liv, spiller de ikke en stor rolle i indretningen af parrets lejlighed. Det er i stedet Ronalds store interesse for modelskibe, der fanger blikket ved en rundvisning i den mere end 100 år gamle lejlighed. I karnappen i stuen står en meterlang model af skibet HMS Victory, der bedst er kendt for sin rolle i Slaget ved Trafalgar i 1805.

“Det har Ronald selv samlet. Det er simpelthen så flot et skib”, siger Dola Schultz.

De mange dukker, Dola Schultz har samlet i årenes løb, gemmer sig i stedet i et rum i ➔➔

kælderen på det danske bibliotek i Flensborg. Det var her, hun blev ansat i 1978 i afdelingen for børnelitteratur. Men det var nu aldrig tanken, at dukketeater skulle blive hendes vigtigste opgave.

“Der var så stille på biblioteket i den første tid”, siger hun tørt og holder inde.

“Dagene gik meget langsomt, og jeg havde behov for, at der skete noget mere. Så jeg fandt på dukketeatret, og pludselig kom der gang i sagerne”, tilføjer hun.

“Hej, jeg hedder Kasper”

Idéen om et dukketeater opstod ikke ud af den blå luft. Det var under uddannelsen som pædagog, at Dola Schultz og resten af klassen blev bedt om at finde på et dukketeaterstykke. Det faldt hende nemt at sætte et stykke sammen, og hun fandt stor glæde i at kreere dukker og bygge selve dukketeatret og lave tilhørende rekvisitter.

“Jeg kan huske, at jeg øvede det med mine børn, som var helt små dengang, og de syntes, det var meget underholdende. Og sådan begyndte det”, fortæller Dola Schultz, der er mor til tre børn, to døtre med en eksmand og en søn med Ronald.

En del af Dola Schultz’ første dukkeforestillinger var bygget op omkring dukken Kasper, der er en kendt figur i Tyskland. Så kendt at dukketeater, hvor dukkerne styres siddende på fingrene, ofte blot kaldes for ‘Kaspertheater’.

Dukkernes Danmark

I Danmark er traditionen for dukketeater i dag bl.a. forbundet med festivalen ‘Festival of Wonder’, der afholdes i Silkeborg hvert andet år. Her optræder både nationale og internationale aktører med forskellige former for dukketeater, ligesom der afholdes dukkeværksted, hvor børn kan prøve at lave deres egen dukke. Festivalen afholdes næste gang 7.-10. november 2024.

“Jeg husker Kasper tydeligt fra min barndom. Han hjalp politiet, oplyste om hvordan man gebærdede sig i trafikken og kunne også levere aktuel samfundskritik. Han havde mange roller, men var altid på publikums side”, siger hun.

“Jeg har stadig min første Kasper-dukke. Den er vel over 50 år gammel og har siden fået nye hænder og nyt tøj flere gange, fordi børnene er så glade for at hilse på ham efter forestillingerne”, siger Dola Schultz, der i anledning af vores interview har taget dukken og et par andre med hjem fra kælderrummet på biblioteket.

“Se, Dola, vi har fået gæster! Ja, det kan jeg se, Kasper”, siger hun ubesværet med forskellige stemmeføringer i samme øjeblik, hun tager dukken på fingrene. Hun kan ikke lade være med at hoppe i rollen, så snart dukken sidder på fingrene.

Dolas dukketeater er dansk

Kasper-dukken er i Danmark bedre kendt under navnet ‘Mester Jakel’, et navn, der egentlig har plattyske rødder. Og generelt set har den danske tradition for dukketeater også altid lagt sig tæt op ad den tyske udgave, der i 2021 blev anerkendt af UNESCO som immateriel verdenskultur-arv og strækker sig helt tilbage til det 14. århundrede.

Som en del af det danske mindretal i Nordtyskland har Dola Schultz dog altid lagt vægt på, at hendes dukketeater er dansk.

“Det er sprogformidling. Det hele foregår på dansk. Jeg fremfører replikkerne på dansk, og nogle gange er der også sange med, som er på dansk. Mange af de små børn, der kommer og ser mig, taler jo mest tysk på det her tidspunkt i deres liv, så jeg har altid set det som en vigtig opgave at give dem et skud af det danske sprog på en underholdende måde”, siger Dola Schultz.

Det danske er vigtigt for Dola Schultz. Det mærker man i måden, hun vægter sine ord og gestikulerer med hænderne undervejs i sætningerne. Og med god grund. For det danske har været et styrende element i Dola Schultz’ liv siden barndommen. En retning, kan man også kalde det.

Hun er født under Anden Verdenskrig i 1943 af tyske forældre, der flyttede til Flensborg fra egnen omkring Plønsøen, som ligger midt imellem de to holstenske havnebyer Kiel og Lübeck. Forældrene sendte parrets førstefødte, Dolas storebror, på den lokale

Flensborg Avis har skrevet om Dola Schultz' dukketeater adskillige gange. Billedet her blev bragt den 5. marts 1983.

Foto: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

tyske skole, mens efternøleren Dola og de to mellemste søskende kom i dansk skole.

“Jeg kan huske, at jeg følte mig godt tilpas i det danske system. Det var en dejlig tid. Jeg gik først på Jørgensby-Skolen og tog så min realeksamen på Christian-Paulsen Skolen. Derefter kom jeg på tysk handelsskole og blev kontoruddannet, og det passede mig slet ikke. Jeg husker særligt én lærer, der altid var efter mig, fordi jeg nogle gange kom for sent. Så brølede han, at jeg skulle gå trappen op igen og hilse på ham. Jeg kiggede bare på ham og gik videre til mit klasseværelse. Det var dybt tosset, syntes jeg”, siger hun.

Et år blev til 45

De gode oplevelser i det danske skolesystem var stadig noget, Dola Schultz huskede, da hun efter kontoruddannelsen fik arbejde

som kontorassistent i et tysk firma, blev gift og fik to børn. Mens hverdagen gik sin gang, omformede skoleminderne sig til en konkret drøm. Dola Schultz ville tilbage til det danske system og arbejde som pædagog i en dansk børnehave.

“Men jeg havde ikke noget kørekort og med to børn derhjemme, lå det ikke i kortene, at det var noget, jeg lige skulle anskaffe mig. Så jeg begyndte på pædagogseminariet i Flensborg, men kunne efterfølgende ikke få job i det danske skolesystem, fordi det kræver en pædagoguddannelse fra Danmark”, forklarer Dola Schultz.

Men som bekendt gav hun ikke op, og i 1978 opstod muligheden så, som hun greb med den største ihærdighed, selvom det kunne være gået anderledes.

“Det var faktisk min plan kun at blive på ➤➤

De fleste af Dolas dukker gemmer sig på det danske bibliotek i Flensborg. I anledning af interviewet har hun taget et par stykker med hjem.

biblioteket i et år, men da jeg efterhånden fik medvind til at gennemføre forskellige arrangementer og udstillinger, blev jeg mere glad og bestemte mig for at blive”, siger Dola Schultz og kigger på ægtemanden Ronald, der har sat sig hos os ved spisebordet med en frisk kop kaffe. De to mødte hinanden i 1972, og ikke længe efter blev Dola Schultz skilt, og de to fandt sammen.

Dukketeatret bliver hurtig en succes, hun ikke kan slippe. Fredag den 10. november 1978 skriver Flensborg Avis om Dola Schultz’ første forestilling under overskriften “Nu kan der ses rigtigt dukketeater i Flensborg”. Det bliver beskrevet, hvordan Dola Schultz selv vil stå for det hele, styre dukkerne og lægge stemme til. Den efterfølgende mandag bringer avisen et billede fra forestillingen, der viser et godt fyldt hjørne af biblioteket med mange glade børneansigter.

“Den gamle overbibliotekar havde fået nyt fjernsyn, så jeg spurgte, om han ikke kunne tage det gamle med på biblioteket.

Så fjernede jeg alt indholdet og brugte selve fjernsynskassen som scene til dukketeatret og syede forhæng, så børnene ikke kunne se, at jeg sad bagved og styrede det hele. Det var ikke den bedste løsning, men det fungerede i de første år”, siger Dola Schultz.

Tre år senere, torsdag den 3. december 1981, skriver Flensborg Avis, at Dola Schultz har “stor succes med sine dukketeater-forestillinger”. Der står også, at børnene tidligere udelukkende kom fra Flensborg, “men nu er de udenbys børnehaver begyndt at tage turen ind til centralbiblioteket for at få en fornøjelig tid”.

“Der kom bare flere og flere”, husker Dola Schultz, der begyndte at turnere med dukketeatret og på et tidspunkt optrådte for fyldte gymnastiksale.

“Det var lige i overkanten. Der var en øredøvende larm”, tilføjer Dola Schultz, der altid har haft det bedst med en lille publikumsskare, som hun kunne kigge i øjnene fra bag dukketeaterets forhæng.

Hvordan foregår Dolas dukketeater?

Når Dola Schultz spiller dukketeater, ringer hun først med en lille klokke for at indikere, at forestillingen begynder lige om lidt.

“Det skal være ligesom i et rigtigt teater. Klokken ringer tre gange, og kort efter går tæppet op”, siger hun.

Alle hendes forestillinger bygger på manuskripter, der har en længde på en A4-side og varer ca. 20-25 minutter. Herefter er der pause, og børnene får saft og kiks, mens forældre snakker. Og så spiller hun en forestilling mere, inden hun og dukkerne siger tak for i dag.

“Jeg håber, børnene oplever det som en levende billedbog, hvor karaktererne har humor og dybde. Børnene skal underholdes først og fremmest”, siger Dola Schultz, der har fortællingen om Ludvig og lillesøsteren Tutter, der bare gerne vil lave de samme ting som sin storebror, som en af sine egne favoritter.

“Hun vil gerne lege med Ludvigs biler, byggeklodser, en ballon og en hue, og hver gang plager hun ham og ender med at smide det hele ned fra scenen. Til sidst kommer Tutter så med en is, som hun ikke vil dele med Ludvig, og så kører det ellers i ring, ofte til stor morskab for børnene”, forklarer Dola Schultz, der også har monstre, prinsesser og forskellige dyr i sit arsenal af hånddukker.

“Det giver mig en anden fornemmelse af nærvær”, siger hun.

Hvem skal overtage efter Dola?

I 2007 kunne Dola Schultz gå på pension efter 29 års ansættelse på det danske bibliotek i Flensborg. Inden da var spørgsmålet om, hvem der skulle overtage dukketeatret efter hende, så småt begyndt at melde sig.

“Da jeg blev pensioneret, blev jeg spurgt, om jeg havde tænkt på, hvem der skulle overtage dukketeatret. Så sov jeg en nat på det og meddelte så næste dag til ledelsen: “Jamen det skal jeg da”. Der var ingen tvivl hos mig,” siger hun.

Og sådan er det også i dag, hvor Dola Schultz har rundet 80 år. Hun har ikke planer om at lægge hånddukkerne på hylden lige foreløbigt, for hun kan stadig mærke energien, når salen er fyldt med børn og forældre.

“Jeg bliver ved, så længe jeg kan mærke, at jeg stadig har lyst til det. Jeg kan ikke lave

lige så mange forestillinger som tidligere, og jeg har også problemer med stemmen indimellem. Men når jeg sidder klar bag forhængen, mærker jeg stadig adrenalinen. Og der bliver ved med at dukke mange op til forestillingerne. Det er det vigtigste”, siger hun.

Men hun ved godt, at hun ikke kan blive ved for evigt. Og spørgsmålet er så igen, hvem der skal overtage dukketeatret efter hende, eller om dukkerne ender med at blive glemt i rummet i kælderen på det danske bibliotek i Flensborg.

“Der er mange, der har spurgt om det. Og jeg ved ikke, hvad der kommer til at ske. Det er jo alt sammen mig. Det er mit livsværk”, siger Dola Schultz.

“Mit ene barnebarn Lotta på 10 år siger tit, at hun vil lave dukketeater, når hun bliver stor. Hun er så sød. Men hun vil også gerne være arkitekt, læge og sågar astronaut. Vi må se, hvad der sker. Lige nu bliver jeg ved lidt endnu”, slutter hun. 🍷

Kærlighed til bøger og grænselandets historie

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Efter at have sagt farvel til jobbet som lærer, sagde Lis Mikkelsen goddag til at fortælle de historier, hun altid har brændt for at fordybe sig i

Én, som flittigt har beskrevet den sønderjyske kamp for det danske i de senere år, er Lis Mikkelsen fra Toftlund. Hun bor lige uden for byen. På den anden side af vejen ligger det landbrug, hun og hendes mand, Svend, har drevet.

Hun er dog ikke selv ud af en landbofamilie. Lis Mikkelsen familie er fra Rødekro. Hun kom til Toftlund, da hendes far byggede den lokale biograf i 1953.

“Vi har haft en lille gård på 32 hektar. Svends far købte den i 1935 med hjælp fra foreningen Landeværnet, der købte jord til unge danskere for at hindre, at jorden kom på tyske hænder. Han kom hertil fra Viborg”, fortæller hun.

Opvæksten som biografejerens datter har ikke givet hende celluloid i blodet. Tværtimod.

“Jeg gider ikke se film”, siger hun.

Til gengæld har hun livet igennem haft en stor kærlighed til det skrevne ord. Hun er uddannet på Haderslev Seminarium som dansklærer med musik og håndarbejde. Men hun underviste stort set kun i dansk og var så skolebibliotekar.

“At være skolebibliotekar var et dejligt arbejde. Der mødte man de bedste elever. Jeg var også lektør og skrev 1250 anslag pr. anmeldelse på de grønne sedler.”

“Jeg blev færdig i 1968. Der var lærermangel dengang. Skoleinspektøren kom cyklende hen til os og spurgte, om jeg ikke ville have jobbet. Jeg var glad for at undervise. Men jeg er også glad for, at jeg ikke er i skolen i dag. Jeg tror, der er meget administration. Og forældre, der blander sig meget”, siger skolelæreren, som for alvor begyndte at skrive, da hun i 2006 gik på pension efter at have været på den samme folkeskole i Toftlund hele sit arbejdsliv.

Hun var dog tæt på at vælge en anden metier.

“Jeg skulle have været journalist. Jeg havde fået en praktikplads på Ekstrabladet. Men det brød mine forældre sig ikke om, og det endte med, at jeg begyndte på seminariet. Jeg har altid haft lyst til at skrive. Jeg skrev kronikker i Jyllands-Posten og fik Jyllands-Postens pris for en kronik om indvandrere i 1990’erne.”

Sønderjyde

Hun er sønderjyde og bærer på de ting, sønderjyder ofte gør.

“Jeg har bedsteforældre, der var med i Første Verdenskrig, men det var ikke noget, de fortalte om”, siger Lis Mikkelsen.

Hun har altid været interesseret i grøn-

selandets historie. Især i tiden fra 1864 til 1920, hvor Sønderjylland var i udlændighed.

“Men efter pensioneringen fik jeg lov til at skrive de bøger, jeg altid har haft lyst til at skrive. Jeg kan godt lide at få opgaver. Den tidligere skatteminister og sønderjyske politiker Frode Sørensen ville have mig til at skrive et indlæg i Sønderjysk Månedsskrift om børneasyl. Det blev til en bog.”

Lis Mikkelsens virke som forfatter går hånd i hånd med hendes arbejde som bestyrelsesmedlem i Sprogforeningen.

Hendes seneste bog er ‘Lad de små komme til mig’ om de børn, der blev anbragt i Nordslesvigsk Asyl. Men hun har også skrevet om blandt andet H.P. Hanssens kone, Helene Hanssen, og om kampen for det danske sprog i Sønderjylland i de svære år fra 1864 til 1920.

“Helene Hanssen elskede jeg jo. I 1964 om sommeren var jeg i huset i H.P. Hanssens hjem. Det var hans bror, som fik gården. Så jeg føler, jeg har været lidt tæt på”, fortæller Lis Mikkelsen.

Opgaven med at skrive bogen kom i forbindelse med et møde i Sprogforeningen. Historikeren Hans Schulz Hansen skulle skrive bogen om H.P. Hanssen. Så sagde Lis Mikkelsen: “Jeg vil gerne skrive om Helene”.

Det var en opgave, der lå hendes hjerte nær. Hun sidder i lænestolen derhjemme i stuen i Toftlund med bogen om Helene Hanssen foran sig og peger på forsiden med et foto af hende.

“Bare se på hende! Hun ser noget hjemmesyet ud”.

“Hendes mand var en verdensmand i Berlin og færdedes på de fine hoteller og restauranter. Hun interesserede sig tydeligvis ikke for tøj. Hun passede virksomheden og hjemmet. Hun var tit uenig med journalisterne, kan jeg se af korrespondancerne. For H.P. Hanssen var der ingen linje. Det strittede. Helene Hanssen skrev til sin mand, at Anders Lebech, som stod for det redaktionelle, ikke forstod lokalavisen. Der var en stor brand i Aabenraa, men på forsiden af Heimdal var en historie om et kup i Argentina, mens konkurrenten, Flensborg Avis, havde en grundig dækning af branden i Aabenraa.”

Lis Mikkelsen har læst rigtig mange breve, som Helene Hanssen har skrevet til H.P. Hanssen.

“Der lå bunkevis af breve, som hun har skrevet til ham fra 1885 til 1924. Fra 1893 skrev hun hver dag. Jeg følte, at man kiggede lidt ind ad vinduerne. H.P. Hanssen var ➤➤

mild og positiv. Hun havde mere temperament.”

Forfatteren mener, man kan undre sig over, at de to havde så lykkeligt et ægteskab.

“Men han voksede ikke fra hende, og hun skulle nok få ham pillet ned. Det er sjovt, at alle deres syv døtre kom til at interessere sig for tøj, sko, tasker og frisurer. Det gjorde hun ikke. Hun så igennem de fine falbelader. Hun

“

Hvis ikke, de havde bevaret sproget og fået fat i børnene, havde vi ikke været danske.

Lis Mikkelsen, forfatter, tidligere lærer.

havde et par håndsnyede sko – og et sølvspænde til, når hun skulle ud sammen med ham.

Skeptisk

“Hun var noget skeptisk overfor folk. Hun kunne gennemskue folk. H.P. Hanssen troede altid godt om andre. Det gjorde hun ikke. Hun skulle overbevises, og det tog tid. Men hun havde også sit at holde styr. Hver fredag skulle hun sikre sig, at der var 240 mark til lønninger. Han havde sin egen økonomi som medlem af Rigsdagen og boede på Hotel von Fürstenhof, som var et meget fint hotel i Berlin dengang.”

Men historien er selvfølgelig så fascinerende, fordi Sønderjylland forblev dansk på grund af H.P. Hanssen, og fordi han sagde, grænsen skulle gå, hvor den går. Og så er der jo en direkte forbindelse til en af Lis Mikkelsens andre bøger ‘Kampen om sproget’.

Avisen Heimdals ophavsmænd var J.P. Junggreen og Henning Matzen. J.P. Junggreen var også den første formand for Sprogforeningen, som blev stiftet i 1880. I Sprogforeningen arbejdede han tæt sammen med Christian Frederik Monrad, som var den første leder af bogkomitéen i Sprog-

foreningen. Skolemanden Monrad er en af hovedpersonerne i ‘Kampen om sproget’.

“Han var systematiker. Han analyserede sig frem til fem punkter, som vi skulle holde fast i for at bevare det danske sprog.

- 1) Tilgængeligt læsestof i form af Sprogforeningens læse kasser, som også rummede let materiale som magasiner, og noget til børnene med billeder.
- 2) Sangen. Den danske sang skal bruges. Derfor også en sangbog, den blå sangbog
- 3) Offentlige forsamlinger, hvor der bliver talt dansk. Foredrag ved gode danske talere.
- 4) En dansk presse
- 5) Det levende danske ord skal fremmes gennem foredrag”, fortæller Lis Mikkelsen.

Hun fortæller videre om Mathias Andresen, som siden blev formand for Sprogforeningen, at han tog alle Monrads punkter op og fik dem gennemført i arbejdet for at bevare det danske sprog.

“Mathias Andresen var en rigtig skolelærer, som først og fremmest gik op i, hvordan man fik børnene engageret i det danske sprog og den danske kultur. Han var meget glad for Helene Hanssens børn. Og han sørgede for, at der kom et børneblad med i avisen”.

Den seneste bog ‘Lad de små børn komme til mig’ er om de børneasylter, der blev etableret i Nordslesvig for forsømte børn som alternativ til de tysk børnehjem.

“Nordslesvigsk Asylforening for forsømte børn blev lavet som en reaktion på de tyske børnehjem, som var store hjem. Stifteren Jørgen Jacobsen syntes, at det var en forkert måde at samle dem på. Var de svagelige og havde mistet deres forældre, var det bedre, at de var i små hjem.”

“I Danmark anbragte man ikke i så høj grad børn i store institutioner, det var mere almindeligt at bruge plejefamilier. Han tænkte, det var bedre at sende børn ud at være i familier, og der var jo store familier dengang”.

“Men skulle man bygge de børnehjem alligevel, så var det en bedre løsning end de tyske børnehjem, og der var et stort behov op mod Første Verdenskrig”.

Arbejdet med bogen ‘Sønderjyske børn ud af ørnens klør’ kom i gang på en anden måde.

“Jeg fik et håndskrevet skrift fra en bekendt, det var Henriette Gubis manuskript. Hun var vandrelærerinde. Der var også meget materiale i rigsarkivet”, fortæller Lis Mikkelsen.

Systematisk

Når hun arbejder med en bog, går hun meget systematisk til værks.

“Jeg laver et tidsskema og sætter de ting ind, jeg finder: Breve, avisclip. Når jeg har hele tidsforløbet, kan jeg skrive det, jeg skal i gang med.”

Hun blev rigtig glad, da forfatteren Linda Lassen henvendte sig om arbejdet med ‘Sønderjyske børn ud af ørnens klør’. Det blev til romanen ‘Men sko må jeg have’ om Henriette Gubi.

Linda Lassen blev interviewet til magasinet Grænsen om sin bog ‘Den skyldige – en grænselandskrimi’, som finder sted i Sønderborg og trækker tråde til tiden, der rådede i grænselandet lige efter krigen, hvor der var alvorlige spændinger mellem det danske og et tyske.

Kampen for det danske er og var en vigtig kamp, mener Lis Mikkelsen.

“Hvis ikke, de havde bevaret sproget og fået fat i børnene, havde vi ikke været danske. Tyskerne gjorde skolerne meget tyskorienteret.”

Men i dag er en anden og mere forsonlig tid.

“Da jeg var barn, vidste vi, hvem der var den ene og den anden. I Rødekro handlede vi ikke hos den tyske slagter. I dag er det noget andet. Vi har en tysk borgmester i Tønder Kommune, og det er glimrende. Han er en god og dygtig mand.”

Lis Mikkelsen mener dog stadig, der er ting mellem det danske og det tyske, som det er for tidligt at tage op.

“Det må vente til kommende generationer”, mener hun.

Hvad de kommende generationer angår, kan hun godt have nogle bekymringer om fremtiden, som intet har det danske og det tyske at gøre. Men om at skriftligheden er ved at forsvinde ud af vores kultur. Mange af de oplysninger, hun har gravet frem i arbejdet med sine bøger, kommer fra brevvekslinger. Men ingen skriver breve mere.

“Ja, hvor skal vi finde det henne. Det findes jo ikke mere? Vi kan godt gemme noget elektronisk. Men vi ved jo alle, hvor svært det er, og hvor let det forsvinder. Vi sender et billede med telefonen i dag. Der er mange andre ting i arkiverne”, siger hun. 🐣

Bøger af Lis Mikkelsen

Et liv i strid og kærlighed (om Helene Hanssen).

Sprogforeningen.

Skolen for livet 1874-1921. *Sønderjysk Skoleforening.*

Bogens Højskole – ‘en god bogsamling i ethvert sønderjysk hjem’. *Sprogforeningen.*

Lad de små børn komme til mig. *Sprogforeningen.*

Hun rev sønderjyske børn ud af ørnens klør. *Sprogforeningen.*

Kampen om sproget. *Sprogforeningen.*

Jacob Michelsen – en af håbets mænd. *Museum Sønderjylland.*

Om Sprogforeningen

Sprogforeningen har i år tildelt kulturredaktør på Flensborg Avis, Hans Christian Davidsen, sin Sprog- og Kulturpris 2023. Foreningen arrangerer desuden møder med foredrag, støtter kulturelle arrangementer, uddeler boggaver til afgangselever fra de danske skoler i Sydslesvig, udgiver bøger og arbejder for bevarelsen af et værdigt dansk sprog i skrift og tale.

Foreningen blev stiftet som ‘Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig’ på Hotel Danmark i Aabenraa den 10. oktober 1880. Det lange navn blev kritiseret, og hurtigt kom foreningen i folkemunde til at hedde ‘Sprogforeningen’. Det var imidlertid først på generalforsamlingen i Rødding i 1908, at foreningen formelt fik navnet ‘Sprogforeningen’.

Den første bestyrelse bestod af syv medlemmer, og man konstituerede sig med tobaksfabrikant J.P. Junggreen som formand og skoleleder C. F. Monrad som leder af bogkomiteen. Junggreen boede i Aabenraa og Monrad i Flensborg. Derfor blev netop disse to byer stederne med de fleste aktiviteter. I november 1880 udsendte bestyrelsen et opråb til befolkningen i Nordslesvig om at slutte sig til foreningen, som allerede på det tidspunkt havde 67 kredsformænd. Det lykkedes hurtigt at få kredsformænd i stort set alle sogne. Det kneb dog det med tilslutningen i de sydlige sogne, hvor tyskerne stod stærkt.

Sprogforeningen købte blandt andet Folkehjem i Aabenraa, som siden blev omdannet til en selvejende institution. Efter Genforeningen i 1920 har der været fokus på danskere, som bor i Sydslesvig. Sprogforeningen har siden 1978 uddelt Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris.

(Kilde: Sprogforeningen)

I en serie fortæller sydslesvigere om at have bosat sig i Danmark.

En sydslesviger følger børnene til Danmark

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Anders Molt Ipsen var direktør i Dansk Skoleforening for Sydslesvig og har levet hele sit liv i Sydslesvig og Sønderjylland. Nu bor han i Aarhus, hvor alle børnene og børnebørnene også er. Men Sydslesvig fylder stadig meget, når det ikke gælder familien, blandt andet gennem bestyrelsesarbejde i Grænseforeningen Aarhus.

Der er masser af grønne træer og en lille park på den anden side af vejen. Og det er ikke nogen lang tur ind mod byen ad Viborgvej fra huset i Hasle, til man er indenfor ringgaden. Så er man tæt på midtbyen med masser af kulturelle tilbud og et rigtig fint musikhus, hvilket formanden for Opera ved Grænsen jo kun kan sætte pris på.

For Anders Molt Ipsen har ikke sluppet hverken grænselandet eller Sydslesvig, selv om han har bevæget sig op i et nyt terræn for at være tæt på børn og børnebørn, som alle bor i Aarhus.

“Jeg betragter mig som sydslesviger. Jeg er født i Flensborg, hvor familien boede de første tre år af mit liv. Siden boede vi mange år i Sønderjylland, inden det blev til 42 år i Sydslesvig. Mine forældre var lærere og arbejdede på danske skoler i Flensborg. Men de flyttede til Skodborg i Sønderjylland”, fortæller Anders Molt Ipsen.

Både han og hustruen Susanne Ipsen er lærere og har arbejdet i det danske mindretals skoler hele deres arbejdsliv. Anders Molt Ipsen var indtil udgangen af 2015 direktør for Dansk Skoleforening for Sydslesvig, der er mindretallets største organisation.

“Det er selvfølgelig et godt musikhus, der er i Aarhus, og akustikken er bedre end i Idrætshallen i Flensborg, som nogle af musikerne har kaldt ‘knirkehallen’, fordi trægulvet knirker. Men grænselandet har jo et fremragende musiksted i Alsion i Sønderborg”, siger han for at understrege, at selv om der er et godt udbud af kultur i Aarhus, så er det ikke dét, der har fået ham til at rykke.

Musikken betyder en del for Anders Molt Ipsen. Den bygger også bro mellem hans nye tilværelse i den jyske ‘hovedstad’ og hans elskede Sydslesvig. Et af de steder, han gør en indsats, nu han er “trådt over i de frivilliges rækker”, er som formand for foreningen ‘Opera på Grænsen’.

Det bringer ham ofte tilbage til grænselandet. I november var han således afsted, da foreningen sammen med Sydslesvigsk Forening (SSF) arrangerede forestillingen ‘Kabaret Nostalg’ i Flensborghus.

Desuden er han efter at have været medlem af Grænseforeningen i mange år blevet aktiv i bestyrelsen i lokalforeningen i Aarhus.

“Det er overstrømmende, hvad der er i Aarhus, men Flensborg har også et mangfoldigt udbud af aktiviteter. Der er både det tyske og mindretallets kulturliv. Der sker også noget i de andre større byer i Sydslesvig. Centralbiblioteket og SSF er jo hurtige ➡➡

til at få ting, der rører sig i Danmark, ned over grænsen”.

En af de helt store oplevelser – og en af de meget krævende opgaver – var opførelsen af operaen ‘Grænsemageren’ om grænse-landspolitiker H.P. Hanssen med tekst og musik af Bo Gunge. For Anders Molt Ipsen og de andre aktive i Opera på Grænsen blev det især en kraftanstrengelse, fordi forestillingen blev to år forsinket på grund af corona. Den skulle være opført i forbindelse med genforeningsjubilæet i 2020, men de to forestillinger i Alsion blev først spillet i 2022.

Vigtigt at bygge bro

Efter at være pensioneret og flyttet nordpå er det for Anders Molt Ipsen blevet roligere tider.

“Når man har været 42 år i Sydslesvig, så er der noget, der kører for meget i rillen. Det kan man blive lidt træt af, selv om det meste er rigtig godt. Jeg har fået rodfæste her ved at være i Grænseforeningen i Aarhus. Jeg har været medlem af Grænseforeningen længe, men nu er jeg aktiv i bestyrelsen i lokalforeningen.

“Når man flytter til Danmark fra Sydslesvig, er der først og fremmest mange praktiske ting. Jeg synes ikke, det har været så svært at skifte. Jeg har altid haft tætte bånd til Danmark. Det har ikke gjort den store forskel. Den største forandring var i starten at gå i haven og høre naboen tale dansk”, siger han.

Det er vigtigt at bygge bro mellem Sydslesvig og Danmark og forstå hinanden. Anders Molt Ipsen har været leder af Slesvig Spejderorkester i 15 år.

“I 10 år arrangerede vi rejser til Danmark og fordelte vores elever mellem andre elever i Danmark. På programmet i Danmark stod der ofte ‘Råhygge’. Sydslesvigerne spurgte: ‘Hvad er det?’”

Han har også et andet eksempel på, hvordan det danske bliver styrket af de menneskelige møder.

“Mens jeg arbejdede som lærer, og eleverne kom hjem efter at have været ferieborn hos familier rundt om i Danmark, kunne jeg pludselig høre dialekter fra forskellige steder i Danmark, som blandede sig med det sydslesvigske.”

Når han ser på, hvad der sker i dag, synes

han, at det almindelige folkelige arbejde er lidt undervurderet.

“Jeg har været vildt imponeret over, hvor gode de er i Grænseforeningen i Aarhus til tage emner op, der i medlemsskaren er blevet positivt modtaget.”

“Der har for eksempel været et arrangement med Leif Davidsen, som fortalte om Ukraine. Her nord for grænsen er det også godt, at der er fantastiske fortællere, som beretter om Sydslesvig. Vi har spændende fortælleaftener om SSW, det frisiske mindretal og nu sidst det tyske mindretal. Vi har haft besøg af Flensborg Avis’ kulturredaktør, Hans Christian Davidsen, som er rigtig god til at fortælle. Han holdt foredrag om Nazitysklands sidste dage, som hans seneste bog også handler om. Det giver perspektiv og kulturel viden, og tingene bliver genfortalt på en ny måde.”

“Der er mindst 50 og tit op mod 80 til arrangementerne i Grænseforeningens lokalforening i Aarhus. Bestyrelsen i lokalafdelingen har været gode til at sige: ‘Hvad kan vi gøre for at være relevante?’”

Han understreger, at når man ser på Grænseforeningen i dag, må man gøre det med udgangspunkt i, at Grænseforeningen har været en kæmpe succes.

“Vi har boet 18 år i Slesvig med vores familie. Der har Grænseforeningen historisk set været frontløber. Først sørgede man for, der var en vandrerskole. Så en børnehave og senere to skoler, der nu i dag er blevet til tre. Det har Grænseforeningen så haft øje for dengang og været med til at skaffe midler og bygge det. I 1936 blev det så til Ansgar Skolen. Efter Anden Verdenskrig kom der en ny bølge. Grænseforeningen stod for driften af Hiort Lorenzen-Skolen og Gottorp-Skolen. Det var først i 1956, at de blev overdraget til Skoleforeningen,” siger den tidligere leder af skoleforeningen.

Samhørighed

Men hvad med fremtiden? Her mener han, det er vigtigt, at Grænseforeningen udvikler sig i samarbejde med de sydslesvigske organisationer.

“Før i tiden var det kontroversielt, hvis den danske stat direkte kanaliserede pengene. Så den rolle havde Grænseforeningen. Der kom så en anden rig onkel i form af Sydslesvigudvalget. Der har været en god

overdragelse af succes. Men det var kun den materielle side. Sydslesvig og Grænseforeningen er stadig to sider af samme sag. Den ene kan ikke undvære den anden. Grænseforeningen har flere ben at gå på. En af vigtigste er den informationsmæssige side af sagen. Samtidig med, at verden forandrer sig, skal man overveje, hvad man er god til og så satse på at udbygge samarbejdet mellem Danmark og Sydslesvig.”

“Når vi nord og syd for grænsen er i hver vores organisationer, kan man let komme til at glemme samhørigheden og glemme, hvem vi er til for. Jeg kunne forestille mig, at en brobyggertænk tank kan revitalisere forbindelsen og lave gode analyser på, hvad vi kan gøre for at styrke de fælles bånd.

Et enkeltstående godt eksempel på en vellykket strategi, der har givet særdeles gode resultater er det danske og frisiske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW).

“De har bare et kæmpe folkeligt netværk og nogle vellykkede strategier. De ved, hvad de vil. Den inerti, der ligger i det, er bemærkelsesværdig. De appellerer til den brede befolkning syd for grænsen.

“Men succes historier skal man ikke hænse sig for længe i. Dem kan man tage frem ved et jubilæum. Det går ikke helt at citere Thomas Nielsen for, at man har sejret ad helvede til – for der er ikke grund til at tale os selv ned. Men med de mange organisationer syd for grænsen og en professionel forening nord for grænsen er det muligt at finde sammen til en bedre brobygning.”

Impulser

“Det er vigtigt at kigge væk fra sig selv. Og få nogle impulser, der er med til at styrke båndene mellem Danmark og Sydslesvig. Der er nogle til at udtænke det, og det skal bæres af dem, der arbejder med det i det daglige: Hvad kunne vi opfinde i en mere moderne udgave”.

Han erkender, at det på nogle områder er blevet sværere at få samarbejdet i stand.

“De danske skoler havde lejrskoler engang. Det er blevet sparet væk. Feriebarnskonceptet har været en af de største succeser. Det kan man formentlig ikke vende tilbage, men der er mange andre ting, der kan skabe møder på tværs af grænsen.”

Eftersom det blev til 38 arbejdsår og fire

år som pensionist, har Anders Molt Ipsen været involveret i alt på alle leder og kanter i grænselandet.

“De meste har været i forbindelse med arbejdet. Men jeg har været mest glad for de nære relationer og for at komme rundt

Når jeg ser på, hvad der sker i dag, synes jeg, at det almindelige folkelige arbejde er lidt undervurderet.

Anders Molt Ipsen, sydslesviger og bestyrelsesmedlem i Grænseforeningens lokalforening i Aarhus.

i Sydslesvig. Det har altid været meget oplyftende. Sydslesvig er mere end Flensborg, Slesvig, Egernførde og Husum. Mindretallet står mange steder stærkt. Sydslesvigudvalget er også imponerede af at se, hvad der foregår – f.eks. på Vestermølle Skole, Trene-Skolen i Tarp og Vesterland Danske Skole på Sild. Og det bemærkelsesværdige er, at de små skoler har klaret sig lige så godt som byskolerne”, siger han. 🍷

“Grænseforeningen fylder meget i min families historie og min mors skæbne, som kunne have været gået meget ilde uden hjælp fra Danmark til tyske børn i Sydslesvig”, fortæller bestyrelsesmedlem i Grænseforeningens lokalforening i Skanderborg. Familien var fra det danske mindretal i Sydslesvig, og både Doris Niensens mor og moster kom til Danmark, som nogle af Grænseforeningens allerførste ferie børn. Men de to søstres liv kom til at forme sig forskelligt: I en dansk og en tysk retning og på hver sin side af jerntæppet. Her fortæller Doris Nielsen sin families historie.

Min mor var et af de første ferie børn

Tekst: Doris Nielsen

Doris Niensens mor og moster endte på hver sin side af jerntæppet. Et medlem af Grænseforeningen fortæller sin historie

Min mor, Anne Lene Schmidt, blev født den 1. juli 1910 i Flensborg. Hun havde en storesøster, der var to år ældre.

Familien levede godt. Min morfar var slagtermester og tjente godt. De fik råd til en villa i Wassersleben. Den 29. juli 1914 begyndte Første Verdenskrig. Kort tid efter blev min morfar syg af tuberkulose. Han døde i 1917. Heldigvis havde han tegnet en god livrente til sin hustru.

Efter krigens afslutning i 1918 manglede Tyskland penge til krigserstatninger. For at skaffe penge satte man seddelpressen i topfart. Man trykte milliarder af mark. Det fik inflationen til at stige helt enormt. Så i 1919 var min mormor nødt til at afhænde huset og flytte ind i en lille lejlighed i Flensborg.

Nu begyndte nøden, pengemangel, sult og angst for fremtiden. Heldigvis fik min

mormor i 1920 forbindelse til en slægtning fra Als. Han var med i en af de sønderjyske foreninger, som samme år samledes i Grænseforeningen.

Slægtningen var involveret i at skabe kontakten til Danmark for de første ferie børn, og han formidlede en kontakt til to familier i Danmark.

Min moster blev sendt til Uldum ved Vejle. Min mor til Gundslev på Falster. Det var jo lige efter Genforeningen, da Flensborg kom tæt på Danmark. Og ja! Der stod altså en lille pige på 10 år på stationen i Nørre Alslev med et navneskilt om halsen. Hun kom til at bo hos et barnløst ægtepar på en gård. Min mor kunne forstå en lille smule dansk, men gik i tysk skole.

Grød fra fad

Den første morgen, hun var i sit nye hjem, ➡➡

Doris Nielsen, Grænseforeningen for Skanderborg og Omegn, fortæller en personlig historie om sin tilknytning til foreningen.

Feriebørn

Fra 1919 og frem til 1920 kom, sydslesvigske børn til Danmark som ferieborn. Ordningen blev drevet i fællesskab af Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Grænseforeningen. De boede hos danske familier i hele Danmark. En god roman om ferieborn er forfatteren Annegret Friedrichsens 'Astrid somre'. I den seneste udgave af Grænsen fortæller radio- og tv-værten Mirco Reimer-Elster om at være ferieborn på Bornholm. Og Doris Nielsens mor er ikke det eneste sydslesvigske ferieborn, som har stiftet familie med en dansker fra feriedestinationen.

Ingen danske skoler før 1920

Med grænsedragningen i 1920 opstod det danske mindretal i Sydslesvig. Som en af de første konsekvenser af den nye politiske og retslige situation i Sydslesvig oprettede en gruppe dansksindede forældre en dansk skoleforening i Flensborg den 5. maj 1920. Samme år oprettede Dansk Skoleforening for Sydslesvig den første danske skole i Flensborg. Så når Doris Nielsens mor gik i tysk skole, så var der en simpel forklaring på det: der var ingen danske skoler.

stod der et fælles grødfad på morgenbordet. Dog tog plejemor en portion fra til min mor, før de andre gik om bord i "Grød fra fad!"

Min mor følte sig hurtigt godt tilpas, hun fik en veninde fra nabogården. Sommeren gik, og min mor skulle tilbage til Flensborg. Min mormor havde det ikke godt. Men så var der heldigvis moster Anna. Moster Anna var blevet enke, da hendes mand faldt i begyndelsen af krigen.

Moster Anna stod alene med tre drenge. Men var så heldig at få en lejlighed i Flurstrasse 8 i Flensborg hos en ungkarl, som havde en slagterforretning der. Det blev hurtigt til ægteskab, og det blev en helle for min mor i Flensborg. Hun begyndte også at komme i Borgerforeningen, for nu talte hun jo dansk.

Tiden gik. Hun tilbragte mest mulig tid på Falster. I sommeren 1928 spillede hun dille-tant i forsamlingshuset, og en ung mand fik øje på den kønne pige med tysk baggrund. Han gik på seminariet og gik i gang med et brevkursus i tysk. Udtalen var som så, men han lærte en masse gloser og grammatikken. For Anne Lene VILLE han have.

Læreruddannet

I 1930 var han færdiguddannet lærer – 23 år ung. Min mor var 20 år. Far fik et andenlærerembede på en landsbyskole ved Nakskov. Der var kun to lærere ansat. De giftede sig på det tidspunkt, og min mor blev øjeblikkelig dansk statsborger. Sådan var det dengang.

I 1935 blev min far enelærer i Nordlunde. Far og Mor fik tre børn. Min søster blev født i 1932 og min bror i 1935 og jeg selv i 1940.

Den 9. april 1940 var en skrækkelig dag for min mor. Det var hendes landsmænd, der angreb hendes nye landsmænd. Hun ventede mig. Hun har fortalt, hvilke tanker der gik gennem hovedet. Krig igen. Tre børn. Hvad ventede der?

Samme dag døde hendes tyske mor i Flensborg – hun var fysisk og psykisk nedbrudt og krigen mod Danmark fik hende til at slutte livet. Min mor kom ikke til begravelsen, der altså fandt sted i besættelsestidens første dage.

Flydende dansk

Min mor var kommet så tidligt til Danmark, at hun talte dansk uden accent. Og hun følte sig meget dansk. Hun har dog fortalt mig, at under krigen, hvis hun så en ung tysk soldat på gaden i Nakskov, havde hun stor lyst til at snakke til ham, men hun vidste også, at det

“

Efter nogle år fik de et godt liv som DDR-borgere. Vi har besøgt dem, og selvom kusinerne fik gode uddannelser og stillinger, hviskede de: “Doris! Vi er indespærret”.

Doris Nielsen, Grænseforeningen Skanderborg, om at møde familien på den anden side af jerntæppet før murens fald.

måtte hun under ingen omstændigheder. Hun skiltede ikke med, at hun var født tysk.

Samtidig boede hendes eneste søster i Koblenz. Søsteren var også meget glad for sin tid i Danmark. Hun var her så meget, at hun blev konfirmeret i Sindbjerg Kirke nær Vejle. Hun fik arbejde på et hotel i Vejle, men da hun ingen arbejdstilladelse havde, blev hun af og til hentet af politiet, som sendte hende til Flensborg med toget. Men hun returnerede så med næste tog igen til Vejle.

På et tidspunkt traf hun en tysk mand, giftede sig med ham, og de bosatte sig i Tyskland, i Koblenz. Under krigen var han udstationeret for de tyske jernbaner i Polen. I slutningen af krigen fik han givet min moster og deres tre børn besked om at flygte østpå til hans hjemby, en landsby i det østlige Tyskland. Det i håb om, at de kunne genforenes. Det blev de, men med store omkostninger.

Nazistpartiet

De havde været medlemmer af nazistpartiet. Det blev man ikke belønnet for – for området blev til DDR. Efter nogle år fik de et godt liv som DDR-borgere. Vi har besøgt dem, og selvom kusinerne fik gode uddannelser og stillinger, hviskede de: “Doris! Vi er indespærret.”

Parallelt levede min mor et liv i det demokratiske Danmark og fik børn og børnebørn, som hun levede og åndede for frem til hendes for tidlige død i 1980 – 70 år gammel.

Derfor er jeg taknemmelig for, at Grænseforeningen gjorde en indsats for de nødlidende tyske børn i Sydslesvig efter Første Verdenskrig. Og det begrundes mit tilhørsforhold til Grænseforeningen. 🍷

Anne Lene Schmidt – tysk pige fra Flensborg på ti år – samme år som Genforeningen i 1920.

• Vintertid - avistid

Nu kan du her i den kolde og mørke vintertid få leveret papir-avisen hjem til dig i 3 måneder til tilbudspris (450,- kroner svarende til 33 % rabat). Tilbuddet stopper automatisk.

Du kan selvfølgelig også vælge kun at få den digitale udgave. Også her får du 33% rabat, så prisen ender på 298,- kroner.

FLENSBORG AVIS

Bestillingskupon

HUSK
kryds og
underskrift

Hermed bestiller jeg:

- Komplet abonnement** (print og digital)
450,- DKK.
- Digitalt PLUS abonnement**
298,- DKK.

Fortrydelsesretten skal inden to uger gøres gældende over for Flensborg Avis, Postboks 70, 6330 Padborg. Fristen overholdes, hvis tilbagekaldelsen er afleveret hos postvæsenet inden 14 dage efter bestillingen.

Levering af Flensborg Avis sker via dao, Islevdalvej 205, 2610 Rødovre. Abonnenters navne og adresser bliver udelukkende videregivet til brug for levering af avisen.

Navn / Fornavn _____

Gade _____

Postnr. _____ By _____

Telefon _____

E-mail _____

Dato _____ Underskrift _____

Jeg er indforstået med, at Flensborg Avis kontakter mig for at orientere mig om services, relevante oplysninger og tilbud. Denne samtykkeerklæring kan til enhver tid tilbagekaldes. Alle informationer under fla.de/impressum

- Kontakt mig pr. mail
 Kontakt mig pr. brev
 Kontakt mig telefonisk
 Kontakt mig pr. newsletter

HUSK
kryds og
underskrift

Underskrift _____

Send kuponen til: Tag et billede af den udfyldte kupon og mail den til abo@fla.de eller send kuponen til Flensborg Avis, Postboks 70, 6330 Padborg.

Også i Randers

Af Hanne Sundin
Direktør for
Grænseforeningen

Idrætsforeninger, andelsforeninger, fagforeninger og grænseforeninger. Når jeg skal præsentere tak, taler jeg om forenings-Danmark. Omvendt giver det et stik i hjertet, når jeg hører, at det er sværere og sværere at rekruttere medlemmer, endnu sværere at rekruttere bestyrelsesmedlemmer og allersværest at rekruttere en kasserer.

En af forklaringerne er, at det er for besværligt. GDPR-forordning, hvidvaskregler og andre krav gør barriererne for store. Det er ikke den eneste forklaring, men til gengæld en, der kan gøres noget ved.

Jeg taler ikke for, at persondata skal

lokale ildsjæle, som brænder for noget, men sjældent for administration. Kan vi ikke gøre bureaukratiet for dem lidt mindre?

Og mens politikerne finder et svar, som ikke bare bekræfter min pointe, men reelt ændrer betingelserne for de små lokale foreninger, så vender jeg spørgsmålet mod mig selv: Kan vi i landsorganisationen gøre noget?

Svaret er ja. Og derfor har vi arbejdet på et tilbud om at stille bankforbindelse til rådighed for hver lokalforening og på et udvidet tilbud, hvor vi stiller bankforbindelse til rådighed samt står for bogføring og årsregnskab for hver lokalforening.

Det forslag har Randers Amts Avis fået øje på. På lederplads for nylig kunne man læse om bekæmpelse af bureaukrati og at: "indtil videre er det dog Grænseforeningen, der er kommet med det mest interessante initiativ".

Lederskribenten folder ud, hvad vi vil på landsplan og tilføjer, at det vil betyde en forskel i Randers.

Det er jeg enig i. I Randers og i alle andre byer med lokalt foreningsliv. Og herfra til lokalavisen skal lyde en tak for anerkendelsen.

Vi har nu beskrevet tilbuddene og sendt det til vores lokalforeninger. Det er op til dem, om de vil tage imod det eller kæmpe videre selv – vel vidende, at nogle steder er det hele lettere, og tilbuddet fra banken er bedre end andre steder.

Men med tilbuddet viser Grænseforeningen, hvad vi kan, når vi står sammen. Og derfor håber jeg selvfølgelig, at de fleste vil være med. Mens politikerne tænker, så gør vi noget selv. Det er solidarisk og det skaber bedre muligheder lokalt.

Også i Randers. 🍷

“
Det er solidarisk og det skaber bedre muligheder lokalt.

kunne falde i de forkerte hænder, fordi der ikke er regler for håndteringen, eller for at kriminelle skal kunne sætte kontanter ind på en bankkonto. Men er der ikke en mellemvej?

For spørgsmålet er vel, om det forhindrer hvidvask, at nogle foreninger skal betale over 2400 kr. årligt i gebyr for at have en konto? Eller om krav om, at en fra bestyrelsen selv skal være kunde i banken for, at foreningen må have en konto, gør? Om ethvert af de pudsige krav, jeg hører om, gør?

Hvis ikke, så vil jeg bede vores politikere overveje dette: Forenings-Danmark består af

Med mindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Fredericia-Middelfart

8. februar kl. 19.00. *Fredericia Bibliotek, Prinsessegade 27, Fredericia.* Foredraget 'Den anden besættelse – tyske flygtninge i Danmark 1945-49' ved John V. Jensen, museumsinspektør ved Vardemuseerne og forfatter til bogen 'Tyskere på flugt'. Se www.fredericiabib.dk for tilmelding. Arrangeres i samarbejde med Fredericia Bibliotek.

Kolding

25. januar kl. 18.00. *Hotel Vamdrup, Torvet 1, Vamdrup.* Spis sammen aften med sønderjysk underholdning ved Gunnar Hattesen, redaktør af Gråsten Ugeavis og satirebladet 'Æ Rummelpot'. Tilmelding senest 19. januar på tlf. 40 32 98 87. Pris for mad og kaffe: 225 kr. Arrangeres i samarbejde med Historisk Forening for Vamdrup.

10. februar kl. 14.00. *Cuben, Østprøven 1, Christiansfeld.* Afstemningsfest 1920 til minde om folkeafstemningen, der i 1920 sikrede, at sønderjyderne blev genforenet med Danmark. Borgmester i Kolding, Knud Erik Langhoff (K), byder velkommen, derefter taler, fællessang, kaffebord og underholdning ved Slesvigske Musikkorps. Pris: 75 kr. (billetter kan bestilles på haugaardkolding@mail.tele.dk). Arrangeres i samarbejde med Udvalget til afholdelse af Nationale Mindesamvær, Foreningen Norden og Kolding Kommune.

Sønderborg

19. februar kl. 10.00. *Sønderborg Slot og Kasernen.* Udstillingen på Sønderborg Slot om 1. verdenskrig og Nordslesvig med guide. Vi mødes

ved slottet. Derefter frokost og rundvisning på Kasernen, hvor vi ser de smukke bygninger, parolesalen og flagtårnet. Tilmelding og betaling: grfs-s.nemtilmeld.dk eller tlf. 23 70 90 55 og MobilePay 6860KV. Pris: 250 kr. (350 kr. for gæster).

Tønder

20. januar kl. 19:00. *Kroen Fegetasch, Nykirke syd for Rudbøl.* Grøn-kålsspisning med Sydtønder Amt. Tilmelding og betaling til foreningens konto 7970 - 0001027249 eller MobilePay 24 61 97 13. Tilmelding og betaling senest den 10. januar. Husk at angive navn.

10. februar kl. 19:00. *Løgumkloster, Bredebro, Skærbæk og Toftlund.* Der afholdes Afstemningsmøder i Løgumkloster, Bredebro, Skærbæk og i Toftlund. Møderne arrangeres lokalt, støttet af Tønder Amts Grænsforening og bliver annonceret i Ugeavisen.

21. februar kl. 19:00. *Emmerlev Klev.* 'Pers Awten' med båltale og fortælling ved Mikkel Leth Jespersen, forfatter og historiker med speciale i Sønderjyllands Søfartshistorie. Derefter fællessang, kaffe og farisæer i Højer Hus. Tilmelding og betaling senest 16. februar til 22 18 29 12 (eller konto 1551 6955670092 – tilføj navn og 'Pers Awten'). Pris: 110 kr.

Vejle Vestereg

16. januar kl. 16.30. *Spinderihallerne Café, Spinderigade 11H, Vejle.* Foredrag ved Mogens Ladegaard og Bent Wind, hvis morfar kom til Danmark med skibet 'Sct. Thomas' i 1919 i kølvandet på 1. verdenskrig. Efterfølgende fællesspisning med sønderjysk mad på menuen. Tilmelding senest 15. januar til rykind@bbsyd.dk eller tlf. 40 26 54 89. Arrangeres i samarbejde med Grænsforeningen Vejle og Omegn og Spinderihallerne Café. Pris: 50 kr. for foredraget og 85 kr. for spisningen (ekskl. drikkevarer).

10. februar kl. 15.00. *Balle Forsamlingshus, Ballevej 50, Bredsten.* Afstemningsaften med foredrag ved Henrik Becker-Christensen, historiker og tidligere dansk generalkonsul i Flensborg, der vil fortælle ud fra sin bog 'Diplomat i grænselandet'. Efter foredraget er der kaffebord og fællessang. Tilmelding senest 5. februar til rykind@bbsyd.dk eller tlf. 40 26 54 89. Pris: 100 kr. (betales ved tilmeldingen til: 0758 3225667577). Arrangeres i samarbejde med Balle Valgmenighed, Balle Forsamlingshus, Historisk Samfund for Sydøstjylland og Folkeuniversitetet i Vejle.

Aabenraa

19. januar kl. 18:00. *Jaruplund Højskole, Lundweg 2, Handewitt, Tyskland.* Nytårsmøde med mad og samtale ved Grænsforeningens direktør, Hanne Sundin, og generalsekretær for Sydslesvigsk Forening (SSF), Jens A. Christiansen, der vil se på Sydslesvig såvel udefra som indefra.

10. februar kl. 19:00. *Kongesalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa.* Den traditionsrige afstemningsfest på Folkehjem arrangeres i år af Grænsforeningen Aabenraa. Under overskriften 'Synne-jysk historie i en globaliseret verden' vil historiker Jørn Buch holde aftenens festtale. Se www.place2book.com for info om billetsalg. Pris: 150 kr.

MIDTJYLLAND

Randers-Mariagerfjord

14. januar kl. 17.00. *Johanneskirken, Vorup Boulevard 29, Randers SV.* Nytårskur med sønderjysk grønlangkål og rugbrødstorte samt fællessang, fortællinger og nytårstalen 'Sydslesvig mellem tryghed og forandring' ved Jens Overgaard, formand for Grænsforeningen Aabenraa og fhv. lektor på Duborg-Skolen. Tilmelding senest 5. januar til tlf. 2743 4653. Pris: 140 kr.

Ringkøbing og Omegn

11. januar kl. 19.00. *Aktivitetshuset Ringkøbing, Holmelunden 10, Ringkøbing.* Nytårskur med champagne, lagkage og underholdning ved sangere fra Lullebierne fra Ullborg, der i år fejrer 40 års-jubilæum. Tilmelding senest 5. januar til tlf. 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Pris: 100 kr. (inkl. traktement).

18. januar kl. 19.00. *Videbæk Kirke, Gl. Kongevej 22, 6920 Videbæk.* Musiker Lars Malm og band fører os med koncertfortællingen 'Menneske igen' ind i den menige soldats liv under 1. verdenskrig: Mudderet i skyttegraven, kammeratskab, længsler, sorg og håb. Den sønderjyske soldat Kresten Andresens breve og dagbøger udfoldes poetisk og musikalsk til en totaloplevelse. Tilmelding senest 12. januar til tlf. 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen i Skjern – Tarm og Videbækne. Pris: 100 kr. (inkl. et glas bobler og et stykke kransekage).

8. februar kl. 19.30. *Aktivitetshuset Ringkøbing, Holmelunden 10, Ringkøbing.* Foredraget 'Tyskerne er også et mindretal' ved formanden for det tyske mindretal i Danmark, Hinrich Jürgensen, der vil fortælle om at være mindretal, men altså på den danske side af grænsen. Tilmelding senest 1. februar til tlf. 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Pris: 90 kr. (inkl. kaffe)

Silkeborg-Hammel

21. februar kl. 18.00. *Medborgerhuset, Bindslev Plads 5, Silkeborg.* Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Foreningen er vært ved en øl/vand.

21. februar kl. 19.00. *Medborgerhuset, Bindslev Plads 5, Silkeborg.* Foredraget 'Fra fjendskab til fællesskab' ved Flemming Meyer fhv. formand og landdagsmedlem for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Flemming Meyer er født ind i det sydslesvigske

mindretal og tidligere lærer ved de danske skoler i Sydslesvig. Pris: 60 kr. (inkl. kaffe/te og brød). OBS: Finder sted umiddelbart efter generalforsamlingen.

Skanderborg

13. februar kl. 18.30. *Kirkecentret, Skanderup Kirke, Kirkebakken 10, Skanderborg.* Grønlangkålsspisning og foredrag ved forfatter Pernille Juhl, der vil fortælle om Maren Sørensen, som bl.a. sørgede for bygningen af Valsbølhus, der blev en vigtig ramme om danskheden på egnen. Tilmelding på tlf. 22 48 64 73. Pris: 100 kr.

Skjern, Tarm og Videbæk

5. januar kl. 15.00. *AktivitetsCenter Skjern, Nygade 48, Skjern.* Nytårskur med bobler, kransekage og fællessang ved Anne Schade Stenberg. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller tlf. 51 92 09 00.

18. januar kl. 19.00. *Videbæk Kirke, Gl. Kongevej 22, 6920 Videbæk.* Musiker Lars Malm og band fører os med koncertfortællingen 'Menneske igen' ind i den menige soldats liv under 1. verdenskrig: Mudderet i skyttegraven, kammeratskab, længsler, sorg og håb. Den sønderjyske soldat Kresten Andresens breve og dagbøger udfoldes poetisk og musikalsk til en totaloplevelse. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller tlf. 51 92 09 00. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Ringkøbing og Omegn. Pris: 100 kr.

22. februar kl. 19.00. *Kirkehuset, Kirkegade 11, Tarm.* Foredraget 'Fra bondedreng i Achtrup til formand for Grænseforeningen' ved Jens Andresen, fhv. formand for Grænseforeningen. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller tlf. 51 92 09 00. Pris: 75 kr.

Viborgegnen

21. februar kl. 18:45. *De Frivilliges Hus, LI. Sankt Hans Gade 7, 8800 Viborg.* Foredraget 'Mindretal i 100 år' ved Christian Juhl (EL), medlem

af Sydslesvigudvalget og fhv. folketingsmedlem. Efterfølgende generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

28. februar kl. 15:30. *Silkeborg Gymnasium, Oslovej 10, 8600 Silkeborg.* Kom til 100-års jubilæum med denne informationseftermiddag om grænselandet, til en samtale om det grænseoverskridende samarbejde, der anses for at være ganske enestående. Paneldeltagerne er Gitte Hougaard-Werner og Hinrich Jürgensen. Ordstyrer er Christian Juhl. For medlemmer af Viborgegnens Grænseforening er tilmelding nødvendig til tlf. 21 84 36 56 eller e-mail til karenmarieravn@gmail.com, da vi tilbyder deltagerne fælles transport til Silkeborg fra og til hjemadresserne.

NORDJYLLAND

Hvetbo Herred

11. januar kl. 10.00. *Jetsmark Sognegård, Bredgade 98, Pandrup.* Højskoleformiddag med foredraget 'Sønderjyske sange og sange om Sønderjylland' ved Mads Rykind-Eriksen, forstand ved Rødding Højskole. Arrangeres i samarbejde med Jetsmark Menighedsråd.

Nordvestjylland

19. januar kl. 19:00. *Den Runde Pavillon, Nørregade 45, 9700 Brønderslev.* Koncertfortællingen 'Menneske igen' med gruppen MALM, der hiver publikum helt ned i skyttegravens mudder under 1. verdenskrig. Med afsæt i sønderjyden og soldat Kresten Andresens breve og dagbøger udfoldes sange om drømme, tro, håb – om det nære og det fjerne. Tilmelding til nordvestjylland@graenseforeningen.dk eller tlf. 20 21 79 64. Pris: 50 kr. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Vendsyssel, Grænseforeningen Aalborg og Grænseforeningen Hvetbo Herred. ➔

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

21. januar kl. 10:30. Brønderslev Ny Kirke, Bredgade 102, 9700 Brønderslev. Grænseforeningens formand, biskop Peter Skov-Jakobsen, prædiker ved gudstjenesten i Brønderslev Ny Kirke. Efter gudstjenesten er der frokost og derefter foredrag ved Peter Skov-Jakobsen. Samkørsel kan etableres. Tilmelding til nordvestjylland@graenseforeningen.dk. Pris: 50kr. (for frokost). Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Vendsyssel, Grænseforeningen Aalborg og Grænseforeningen Hvetbo Herred.

Vendsyssel

19. januar kl. 19:00. Den Runde Pavillon, Nørregade 45, 9700 Brønderslev. Koncertfortællingen 'Menneske igen' med gruppen MALM, der hiver publikum helt ned i skyttegravens mudder under 1. verdenskrig. Med afsæt i sønderjyden og soldat Kresten Andresens breve og dagbøger udfoldes sange om drømme, tro, håb – om det nære og det fjerne. Tilmelding til 25 26 83 12 eller 24 22 99 26. Pris: 50 kr. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Nordvestjylland, Grænseforeningen Aalborg og Grænseforeningen Hvetbo Herred.

21. januar kl. 10:30. Brønderslev Ny Kirke, Bredgade 102, 9700 Brønderslev. Gudstjeneste og efterfølgende foredrag med Grænseforeningens formand, biskop Peter Skov-Jakobsen. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Nordvestjylland, Grænseforeningen Aalborg og Grænseforeningen Hvetbo Herred.

SJÆLLAND

Guldborgsund

13. januar kl. 13.00. Sognets hus, Kirkestræde 6, Maribo. Grønlangkålsspisning, hygge og underholdning ved Husmandsorkestret fra Bandholm. Tilmelding senest 8. januar til tlf. 50 22 67 00 eller zorba@mail.tele.dk. Pris: 250 kr. (inkl. en øl/vand + en snaps samt kaffe og lagka-

ge). Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Lolland.

Lolland

13. januar kl. 13.00. Sognets hus, Kirkestræde 6, Maribo. Grønlangkålsspisning, hygge og underholdning ved Husmandsorkestret fra Bandholm. Tilmelding senest 8. januar til tlf. 50 22 67 00 eller zorba@mail.tele.dk. Pris: 250 kr. (inkl. en øl/vand + en snaps samt kaffe og lagkage). Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Guldborgsund.

Næstvedegnen

19. januar kl. 18.00. Sct. Mortens Gaard, Ostenfeldtsvej 18, Næstved. Grønlangkålsspisning og underholdning ved New Or'Nielsens Jazzorkester. Pris: 250 kr. Tilmelding og betaling senest den 10. januar til kurt.muusmann@gmail.com eller tlf. 51 25 03 17 (MobilePay: 9154HD).

Ringsted

20. december kl. 19.00. Kulturhuset, Søgade 3, Ringsted. Foredrag med flotte billeder og fællessang om 'Den gamle hyggelige jul' ved foredragsholder Mogens Larsen, formand for Grænseforeningen Ringsted. Tilmelding til tlf. 25 21 30 51 eller 050943mkl@gmail.com.

20. januar kl. 10.00. Kulturhuset, Søgade 3, Ringsted. Højskoledag om Sønderjyllands og Sydslesvigs vadehavsområde med foredrag og fællessang samt flotte billeder med frisernes byggestil, øerne (halligerne) og resultater af tidernes stormfloder (langt værre end i vore dage) mv. I middagspausen spiser vi den sønderjyske middagsret grønlangkål med tilbehør. Eftermiddagskaffe med tilbud om en 'Farisær' eller 'Tote tante'. Tilmelding til tlf. 25 21 30 51 eller 050943mkl@gmail.com. Pris: 250 kr. (ikke-medlemmer 300 kr.).

22. februar kl. 19.00. Kulturhuset, Søgade 3, Ringsted. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne efterfulgt af præsentation af den kommende tredagstur. Tilmelding til tlf. 25 21 30 51 eller 050943mkl@gmail.com.

tion af den kommende tredagstur. Tilmelding til tlf. 25 21 30 51 eller 050943mkl@gmail.com.

HØVEDSTADEN

Frederiksborg

13. januar kl. 14:00. Kedelhuset, Fredensvej 12b, 3400 Hillerød. Nytårskur med kage, portvin og underholdning ved a cappella-ensemblet 'Rikke og Vokalerne'. Kom og vær med til at byde velkommen til det nye år på en festlig og hyggelig januar eftermiddag. Tilmelding til Bent Kauffmann, bent@panikrejser.dk eller tlf. 48 25 25 11.

12. februar kl. 14:00. Kedelhuset, Fredensvej 12b, 3400 Hillerød. Grønlangkålsspisning med Bommerlunder og fortællinger. Tilmelding til Bent Kauffmann, bent@panikrejser.dk eller tlf. 48 25 25 11. Pris: 75 kr. (100 kr. for gæster).

Hørsholm, Det Grønne Område og Gentofte

10. januar kl. 16.00. Den gamle mødesal for kommunalbestyrelsen i Hørsholms tidligere Rådhus. Vi mødes til et glas bobler m.v. og ønsker hinanden glædeligt nytår. Henrik Højer-Hansen, som er medlem af foreningen, vil underholde med et PYT-foredrag. Bagefter fortæller Alexander Leicht Rygaard, journalist i Grænseforeningens sekretariatet, om videoprojektet 'Hverdagslivet i grænselandet', der handler om mindretal.

Skal jeres lokalforenings-arrangementer med i magasinet Grænsen?

Så sørg for, at jeres lokalforeningsside på Grænseforeningens hjemmeside er opdateret. Så samler vi alle arrangementerne til magasinet efter følgende deadline:

Deadline: 9. januar 2024.

Udgivelse: 9. februar 2024.

Vær opmærksom på, at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over fem dage.

Skal jeres lokalforening have trykt et lokalforeningsprogram?

Så hold jer opdateret omkring den nye proces for lokalforeningsprogrammer via Grænseforeningens nyhedsbrev for medlemmer, 'Medlemsnyt'.

Mere nyt følger i begyndelsen af 2024. Første udgivelse bliver med deadline 1. maj 2024 og udgivelse midt i juni.

Traditionen tro holder Tønder Amts Grænseforening 'Pers Awten' med båltales, kaffe og farisæere. I år holdt borgmester Jørgen Popp Petersen (billedet) båltales ved Emmerslev Klev. I 2024 bliver det forfatter og historiker Mikkel Leth Jespersen.

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@graenseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protector: Hans Kongelige
Højhed Prins Joachim

Formand

Peter Skov-Jakobsen
pesj@km.dk

Direktør

Hanne Sundin
hs@graenseforeningen.dk
tlf. 21 28 82 84

Grænseforeningens strategi

2023-28 – "For en åben danskhed"

Grænseforeningen vil:

- Placere grænselandet i hjertet af et åbent Danmark og et åbent Europa.
- Stå vagt om København-Bonn-erklæringerne.
- Skabe bevidsthed om egen national identitet som udgangspunkt for at sætte mangfoldighed på dagsordenen.

Dette opnås gennem at:

- Oplyse, informere, skabe viden om og forståelse for, hvad danskhed er, herunder hvad det danske mindretal er. Dette skal ske med udgangspunkt i, at såvel danskhed og det danske mindretal findes i mange modeller. Samt at den mangfoldighed i sig selv har værdi.

- Tilvejebringe og kommunikere viden og analyser, der identificerer og belyser grænselandets særlige udfordringer og vilkår, og i forlængelse heraf formulere løsningsforslag, der fremmer forholdene i grænselandet.

Forudsætningen herfor er at:

- Grænseforeningen er en forening, der gennem arrangementer, videndeling og oplysning samler mennesker med interesse for grænselandet og med indsigt i, at grænselandets historie og samtid er hele Danmarks historie og samtid.
- Grænseforeningen er en professionel og moderne organisation, der understøtter og udvikler en landsdækkende, medlemsbåret, national forening af frivillige.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Peter Skov-Jakobsen, København

1. næstformand: Else Tombo, Sønderborg

2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Sven Wieland, Kolding
Else Tombo, Sønderborg

Region Midtjylland

Horst-Werner Knüppel, Skjern
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Annemarie Brett Jakobsen, Gadstrup
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Jan Uldal Niemann, Helsingør
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner

Benedikte Marie Kaalund, Roskilde
Axel Johnsen, Gråsten
Peter Bruhn Jepsen,

Grænseforeningen Ungdom

Bo Sösemann, København
Elizaveta Wagner, Odense

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Årets
sydslesvigske
julemærker er
lavet af SSF-
layouter Lisbeth
Kochanski

Julemærker hylder samarbejde

Af Alexander Leicht Rygaard

Det frisiske mindretals kulturelle hovedorganisation, Friisk Foriining, kan i år fejre sit 100-årsjubilæum. Det markerer Sydslesvigsk Forening (SSF) i årets sydslesvigske julemærker, der er en hyldest til det gode samarbejde mellem det danske og det friske mindretal.

Ved du, hvad en 'jöölbloom' er? Nok ikke, men frygt ej, for det ved du om ganske kort tid.

En 'jöölbloom' er en nordfrisisk variant af et juletræ og udgøres af et 50 centimeter højt træstativ, hvori der er indflettet en krans af vintergrønne grene. Stativet pyntes ofte med æbler og figurer af trylledej.

Det nordfrisiske juletræ er et af to motiver, der pryder årets sydslesvigske julemærker, som blev offentliggjort på Sydslesvigsk Forenings (SSF) landsmøde den 11. november. Det andet motiv er et klassisk dansk juletræ, og tilsammen markerer motiverne det gode samarbejde mellem det danske mindretal i Sydslesvig og det frisiske mindretal i Slesvig-Holsten, hvis kulturelle hovedorganisation Friisk Foriining i år kan fejre sit 100-årsjubilæum.

“Det frisiske mindretal har altid været tæt knyttet til det danske mindretal, da vi har mange sammenfaldende interesser. Friserne er ofte blevet overset, da de ikke har et moderland i ryggen, men de er et stolt mindretal med mange interessante traditioner, som stadig holdes i hævd. Det vil vi gerne være med til at sætte fokus på”, siger Erik Fredens,

formand for SSF's billedsamlingsudvalg, som står bag julemærkerne.

Det danske og det frisiske mindretal samarbejder bl.a. i det politiske parti Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), der er repræsenteret lokal og i den slesvig-holstenske landdag og i Forbundsdagen i Berlin. Mindretallene samarbejder også om Risum Skole i Nordfriesland, der er den eneste dansk-frisiske skole i Sydslesvig.

Det var oprindeligt lægen Ferdinand Jensen, der kom på idéen med at udsende et årligt sydslesvigsk julemærke, som kunne skabe opmuntring blandt mindretallets medlemmer i de trange år efter Anden Verdenskrig, hvor vareknaphed, boligmangel og flygtningestrømme var en del af hverdagen. I 1969 toppede efterspørgslen med et oplag på knap 1,25 millioner.

I dag trykkes der 64.000 frimærker fordelt på 2000 ark. I Tyskland er der ingen særlig julemærketradition, og julemærket er således en måde for mindretallet at bevare tilknytningen til dansk kultur på.

Julemærkerne kan købes på SSF's hjemmeside. 🇩🇪